

Aeneas Sylvius

Epistola ad Mahometum

[ca. 1490. Roma. Batislaus Planck]

Psalm, 3152

Psalter, 112

Inc.
1180

2

Pius Papa Secundus eloquentissimus: qui
obiit Anno. M. CCCC. LXIII. in Ancho
na dum proficisci proposuerit contra Turcos:
composuit. zc.

Pius Episcopus Seruus seruorum dei: Illustri
Machumeti principi Turcorum Timorem
diuini nominis & amorē. Scripturi ad te aliqua pro
tua salute & gloria: proq; cōmuni multarū gentium
consolatiōe & pace: hortamur ut benigne audias uer
ba nostra: nec prius damnes q̄ iudices: nec prius iu
dices q̄ singula diligenter intelligas. Accipe quę scri
bimus in bonā partem & usq; in finem patienter au
di: si bona sunt quę suadem⁹: amplecteres: si mala: re
spue & in ignem mitte. Neq; idcirco epistolam reii
cias: quia Christiani hominis est: & eius Christiani
qui ceteris preest: Non enim te odio persequimur:
neq; tuo insidiamur capiti: quāuis nostre Religionis
hostis existas: & armis Christianam urgas plebem:
operibus tuis tibi non sumus offensi: diligimus iu
bente domino inimicos nostros: & pro persecutori
bus nostris oramus: sapientibus & insipientibus de
bitores sumus & omnes cupimus fieri saluos: Gre
cos: Latinos: Iudeos: Sarracenos: omnib⁹ optamus
bona: sed scimus uera bona neminem assequi posse
qui extra euangelium degit: & a Christo domino no
stro est alienus. Noli autem aures claudere aut ocu
los auertere cum Christum nominamus: quem Ma
chumetea lex in qua natus es: & uirum sanctum &
prophetam magnū & uirginis filium: & miraculis
clarū dicit. Multa tibi per eum & maxima bona ad

ueniēt: si ei credideris: & eius sacris initiari uolueris. Horresces hęc cum primū accipies: sed audienda est tota lex: deinde iudicium promēdum. Audi quo tendimus: multa tibi & tuis progenitoribus cum Christianis bella fuerunt: multus sanguis effusus est: multe urbes delete: sacre edes incense: rapte uirgines: uio late matrone: uastati agri: scelera perpetrata sunt que cuncti in mentem uenire possunt. Dum Thurcus & Christianus uter imperet gladio contendit: tibi ut fama & opera ipsa loquuntur ingens desiderium est Christianos sub iugum mittere: & Imperium Latini nominis obtinere. & sunt fortasse qui hoc facile suadent: & omnia tuis armis peruia dicunt: & alii tuas uires amplificantes: Christianas attenuant: alii in diuisionibus & odiis que gentem nostram excēdunt spem collocant: haud difficile existimantes eos uinci ab exteris posse qui domi desident. nos non ita ignarum te credimus nostrarum rerum quin scias quāta est Christiane gentis potentia: quā ualida Hispania: quā belicosa Gallia: quā populosa Germania: quā fortis Britania: quā audax Polonia: quā strenua Hungaria: quā diues & animosa & bellicarū perita rerū Italia. Sola Hungaria diu progenitores tuos & te ipsum fatigauit. Octuagesimū iam annū aduersus Hungaros Thurcorum signa feruntur: & adhuc circa Samū ac Danubium herēt. Vna te gens tuasque uires agit: quid facies si tibi cum Italis: aut Gallis aut Germanis res fuit amplissimis & robustissimis populis. Fortasse est quod dicat Iustinianum Imperatorem Constantinopoli sedentem: missō in Italiam Bellisario: cum paruā manu militū perditam: Romam & reliqua loca

3

usq; ad Alpes recuperasse: nec te Iustiniano mino-
rem esse. Caue ne te fallat adulatores: Domestica re/
gum & assidua pestis facilez principes magna de se
loquētibus aurē prestant: atq; idcirco sepe decipiunt
Rarus est qui nō se uero maiore credat: Iustinianus
uniuerse Grecie & Illirici & Asie & Lybie dñs erat
& Italiam nō acquisiuit: sed recens perditā recupera-
uit: & Gothis gente barbara non ab Italis abstulit:
nondū amor Imperii Romani in mentib9 Italis re/
friguerat: neq; ullus erat qui barbaricū iugum equo
animo ferret: cuncti arma pro Imperio & p̄ patria
magnis animis susceperunt: nec tam Bellisarius Ita-
lis libertatē restituit q̄ Itali suum decus uēdicarunt
Tui progenitores nunq̄ aut possiderunt Italiā aut
uiderunt: nec tibi ius ullum in ea est. Quod si pergas
Italiā inuadere senties tibi cum uiris bellum esse: fa-
temur res claras maiores tui egere: nec tua minora
sunt opera: qui Constātinopolim expugnasti & Pe-
ram e regione Ianuensiu: Coloniā & Peloponesum
magna ex parte in deditiōē accepisti: & in Rastia
& in Valachia nō paucum agiadeptus es & sepe tu
os hostes fudisti: & hoc anno Synopē uetustā urbez
metis eupatoris patriā & eius tyrannum cepisti: &
Trabezunte direpta. Incolas eius & Imperatorē in
captiuitatē abduxisti. & Ioannem Cassanum prelio
congrēdi ausum superasti. Magna hec tibi uident:
nec nos parua dicimus: at Iulius cesar cum de uicto-
ria pontica triūpharet in curru quo uehebat hec uer-
ba iussit inscribi: Veni: uidi: uici imbelles eas gētes.
et parui momēti existimās: quas Pōpeius pauloante
domuerat: & tu hac estate superasti. Alia est Italoy

natura: alie uires: alia ingenia: alii animi: nesciunt sub
esse qui soliti sunt preesse: & nunc tota Italia arma-
ta est equis & hōibus plena: nec pecunia caret: q̄ ner-
uus belli dicit̄: nō pugnabis contra feminas aut Ita-
liam: aut Hungariā: aut aliam in occidenti prouinciā
ingressus: ferro hic res geritur: nō Asiaticis sudib⁹
Calibeus torax pectora tegit. equi simul & hoīes te-
cti pugnant: ordines seruant: nec uano metu pauent:
fortior sit necesse est & manu promptior & aīo pre-
stantior qui eos loco depellat. Nec Christiana disci-
dia desiderio tuo cōducere putes: aut in his cōfidas:
unientur Christiani omnes si qñ te audiant interiora
Christianitatis accedere: nec tu melius Christianoꝝ
paci consulere potes q̄ ualidis & magnis copiis chri-
stianitatē inuadens: cessabūt priuata odia ubi publi-
ca senserunt: & cōiunctis uiribus aduersus cōmuneꝝ
hostē arma sument̄. Nec tu necesse arbitraris ad pro-
pulsandas tuas incursiones ad comprimendū tuum
impetū tuasq; uires elidendas totā Christianitatem
uniendā esse: quod fatemur difficile esse: sed una ex
quattuor nationib⁹ satis fuerit superq; satis tuas co-
pias profligare. At ut de aliis taceamus complures
esse in tuo pallacio arbitrantur: qui terrā Italiam lu-
strauerunt: & uires & ingenia noscūt: ipsos audi atq;
interroga an equari tuis uiribus Italia possit: an uin-
ci tuis armis: an tuo imperio subiici. plus negotii ro-
manis fuit Italiā acquirere q̄ orbi reliquo frena im-
ponere. Dicit aliq; q̄ supra tetigim⁹ intestina odia
que nostrā gentem exagitant introitum tibi in Ita-
liam posse prebere: & si unus principū te excludat:
alterū inclusuꝝ daturumq; aditum. Sunt diuisiones

4

sane & inimicitie & similtates inter Italos plures et graues & periculose: & utinā nō essent: sed nullus est qui dñm pati non Christianū uelit: oēs in fide ortho doxa mori uolunt: nulli animus est a religione recedere: nō hic inuenies qđ tui maiores apud Grecos: qđ contendentibus de Imperio duobus: nunc uni nunc alteri minus potenti auxilia ministrare donec ambos eneruatos & exhaustos eiicere et sibi principatū arripere. Alie sunt Italie potētie. alii regū oculi. alia ciuitatū consilia. Venetoz Resp. sapientia diues: & auro xpo deuota ut nra fert opinio: prius euertetur funditus qđ hostē religionis in Italiam patiat intrare atq; hęc quidē per sese qñ statuerit nullis adiuta uicinis tuas opes euertet tm̄ terra maricq; pōt. An Florentine urbis magnificentia ignores & uires & opes & q̄tus est in ea religionis cultus: quāta erga Iesum reuerentia: quātus amor: credes ne fieri posse ut hec ciuitas Italiā diuerse religionis hōibus aperiri sinat. Sūt alie multe urbes insignes: multi principes clari & magni. Nihil de regno Sicilie dicim⁹ qđ armis ac tēpestare concutit: nō possumus multa nobis de illo promittere: licet tm̄ asserere: qđ quanq̄ duo reges de ipso litigent & bello decertent: maluerit tm̄ uterq; regno priuari qđ tuis auxiliis uictoria potiri. Qđ si ad te alter cōfugerit totius Italie in se odia cōcitaue rit. In Gallia Cisalpina que & ipsa pars ē italie: dux Mediolanensis in armis excellit & potentia par regib⁹ habet. Nec parue sunt ducis Mutine uires aut Genuēses qđ ligurib⁹ preest mari. Nō cōtēnendus ducis Sabaudie opulētis & ualidus ī Italia principat⁹. Adest Marchio Mātuan⁹. Sūt alii cōplures urbū

dñi quibus nihil pōt esse molestius q̄ nobilē Italiā
uane supstitōnis ritu fedari. De nobis & ecclesie Ro
mane ciuitatibus & prouinciis tacemus: qñ nostraz
tibi professionē haud ignotā esse cōfidimus: quibus
sola cura est seruande & ampliande fidei dñi nostri
Iesu: hec si accepisti ab aliis gaudemus. Veritatem
enim accepisti: si minus: hortamur hec discutias &
uerum uestiges: inuenies nihil nos esse mentitos: nō
solum Sibylle: ut quidā ait de euangeliū pagina reci
tamus. Difficile est: atq; adeo difficile: ut impossibile
dici queat: te tua in lege pmanētē uoti compotē fie
ri si: ut aiunt: Imperiū Christianorū desideras. Dices
q̄ plurimos tibi xpianos subesse & de reliquis idem
speras: nō est par ratio. Paucissimi sub tuo Imperio
xpiani sunt qui ad ueritatē ambulent euangelii: oēs
aliquo errore sunt imbuti: quibus xp̄m colant: Arme
ni: Iacobite: Maronici: & alia quedam noīa Greci a
Romane ecclesie unitate aberant cū tu Constantino:
polim inuasisti. Neq; adhuc decretū Florentinū ac
ceperant & in errore stabant: neq; de sancto spiritu:
neq; de purgatorio igne cōsona recte fidei sentiētes.
Pauci fortasse inopes ueri xpiani necessitate nō uo
luntate obediunt. At urbes Italie potentissimas nō
est tuū cogere: ualidiores sunt q̄ tuis queant exerciti
bus superari. Nosti que tibi acciderunt cum Thau
rinū inuasisti: quod nostra etas Belgradum uocat:
Pauci cruce signati innumerabiles tuas copias pstra
uerūt: nō est de Italis speranda uictoria qbus aduer
sa fuit in Hungaris pugna. Quocirca ut eo tandē ue
niamus quoad nostra festinat oīo: & id dicamus qd̄
ad scribendū compulit: tuamq; gloriā & tuā salutem

tibi deniq; ostendamus: adhibe his paucis animū. Si
 uis inter xpianos tuum Imperiū propagare & no/
 men tuū q̄ gloriosum efficere: nō auro: nō armis: nō
 exercitibus: nō classibus opus est: parua res oīum q̄
 hodie uiuunt maximū & potentissimū & clarissimū
 te reddere potest. Queris que sit: nō est inuentu diffi/
 cilis neq; procul querenda: ubiq; gentiū reperit̄: Id
 est aque paucillum qua baptizeris & ad xpianoz sa/
 cra te conferas & credas euangelio: hec si feceris nō
 erit in orbe princeps qui te gloria superet: aut equa/
 re potentia ualeat. Nos te Grecoꝝ & orientis Impe/
 ratorē appellabimus: & quod modo ui occupas &
 cū iniuria tenes: possidebis iure: xpiani te oēs uenera/
 bunt & suay litium iudicē facient. Oppressi undiq;
 ad te ueluti cōmune patrociniū confugient. Ex toto
 fere orbe ad te prouocabit̄. multi sponte sua sese tibi
 subiicient: tribunalia tua sequentur: & tributa presta/
 bunt. Licebit tibi surgentes extinguere tyrannides:
 iuuare bonos: oppugnare malos: nec Romana eccle/
 sia te arguet recta uia uadentē. Eadē erit erga te cha/
 ritas prime sedis que in ceteros reges: & tanto ma/
 ior quanto eris sublimior. Facile hoc pacto sine san/
 guine: sine armis multa poteris nancisci regna. Vla/
 dislaus Lituania princeps Vituldi frater cū aspira/
 ret ad regnū Polonie: essetq; infidelissimus: ut uoti
 sui compos fieret effect⁹ fuit xpianus & deinde etiā
 regnū obtinuit: cuius nunc filius Casmirus regnat:
 alter filius q̄ etiā apud Hungaros regnauit in bel'o
 contra genitorē tuū gesto superatus occubuit. Qui d/
 reris de te fiet xpianis initiato sacris. magn⁹ erit ad
 te cōkursus & felicitatis genus existimabit inter sub

iectos tuos annumerari. Quippe & arbitramur si
xpianus fuisses mortuo Ladislao Hūgarie ac Bohe-
mie rege: nemo preter te sua regna fuisset adeptus.
Sperassent Hungari post diuturna bellorum mala
sub tuo regimine pacem. & illos Bohemi secuti fuiss-
sent. Sed cum esses nostre Religionis hostis eleger-
unt Hungari uiri fortes & fidelissimi religionem
potius cum bello retinere q̄ ea perdita pacem conse-
qui. Quot sunt in Epiro: in Peloponeso: in Mace-
donia: in reliq̄ Grecia: in Dalmatia: in insulis Egei
Carpatii & Ionai maris: qui tuū imperium non alia
de causa refugiūt: nisi quia alienus es a Christi ritu:
& hi modo ad nos mō ad alios recurrūt: opemq̄ pe-
tunt: extrema omnia subituri prius quā te circumci-
sum & alienigenam dominum ferāt. & nos aliquan-
do frumēto: aliquando rebus aliis subleuamus. Qd̄
si baptizatus esses & nobiscum ambulares in domo
domini cum consensu: nec illi tuum Imperium tan-
to tempore formidarent: nec nos eis aduersus te fer-
remus opem: sed tuum potius brachium in eos im-
ploremus: qui iura ecclesie Romane nōnunquā usur-
pant et contra matrem suam cornua erigunt. Et si-
cut nostri antecessores: Stephanus: Adrianus: Leo
aduersus Hæstulphum & desiderium gentis Lon-
gobarde reges Pipinum & Carolum magnum ac-
cersuerunt & liberati de manu tyrannica imperium
a Grecis ad ipsos liberatores transfulerunt: ita &
nos in ecclesie necessitatibus tuo patrocinio utere-
mur & uicem redderemus accepti beneficii. O quan-
ta esset abundantia pacis: quanta Christiane plebis
exultatio: quāta iubilatio in omni terra: redirēt Au-

6
gusti tempora & que poete uocant Aurea secula re/
nouarentur: habitaret pardus cū agno & uitulus cū
leone: gladii uerterentur in falces in uomeres ac ligo
nes rediret omne ferrum: excolerentur agri: euellere
tur aspera domus: terra nitesceret: uici repararentur:
& urbes resurgerent: templa deo sacrata que cecide/
runt emergerent: collapsa monasteria & plena uiris
religiosis diuinis omnia laudibus personarent. O
quanta tibi redundaret felicitas: qui ad eterni pasto/
ris ouile cunctas redegeris oues. O quantum te om
nes amarent: obseruarent: extollerent: qui cōmunis
omnium pacis & salutis fuisses auctor. Dicit ali/
quis: hanc pacem: hanc unionem: hanc communem
letitiam haberi posse sub tua lege. Errat q̄ hoc cen/
set: multos reges: multos populos unitos esse oportet
prius quam tuam legem ubique diffemines: nec
si unies corpora unies & animos. Sciunt Christiani
suam legem sanctam esse & ueram & salutarem: nec
dimoueri ab ea possunt: quamuis aliqui aut libidine
ducti: aut auaricia tracti: aut uoluptate illecti: aut me
tu mortis attoniti: aut cruciatu superati nonnunquā
circumcidantur & in tuos ritus concedant: quorum
si corda posses inspicere intelligeres neminem esse q̄
libenter consultoq̄ recesserit ab euangelio. Ostendit
mus supra quantū precellāt Christiane gentis uires
& quā difficile sit tot nationes xpm colentes euince
re: nō est q̄ pacē speres sub lege Machumetea in q̄
nō est salus: difficultates experimētis ipse uides: qui
& si multis Christianis his que oīno nō ueris imper
ras minime tñ eis tuam legem persuadere potes. mi
nus persuadebitur ueris: que non in argumentatio

nibus rationum: sed in solo ferro fundata est: & que uincere disputando nō sperat: & uinci formidat. Nō sunt xpiani qui uel bello superari possint: uel disputationib⁹ decipi qñ & armis excellunt & rōnibus munitissimi sunt nō solum diuine scripture: sed etiā philosophice. Impossibile ē sub lege Machumetea unō fieri: sub xpiana facile fieri potest. Et id magna ex parte in tua uoluntate cōsistit: tu unus si annuas: Turci oēs annuent: nec Syri aut Egyptii aut Arabes aut Lybies aduersabunt. Tecū quicqd est intra Hellespontum & Emphratē & quicqd possides in Europa conuertet. Quid faciet baculus Egyptioꝝ arundines qñ christianum te uiderit effectum: quid imbellis Arabs: quid nudus Asser: oībus his Ethiopes iminent presbytero Ioanni parentes: qui christianus est. Non poterunt & illis & reliquis christianis obsistere nisi cursum retinere pnt Ethiopes & congregatā aquā dimittere: que rumpat aggeres & totā inundet Egyptū atq; submerget cum fidus apparet arcturi Hispani & Siculi facile Mauritiam inuadūt & Cathalani cū Genuensibus: & scis quantum ualeant occidue classes & quātus est terror uel Tyriis uel Alexandrinis uel ceteris orientalibus qñ xpī triremes ad eos nauigāt. Tua certe auctoritas & animi magnitudo & in bellis felicitas apud omnes ammirationi est: qui Machumeteam sequuntur legem: quod si te nobis adiungeres: breui totus oriens reuertetur ad Christū: Vna tantum uoluntas pacare orbē potest: & ea tua est si ad baptisimi grām se conuertat. In te est crudelib⁹ bellis imponere finem: & tantum prestare mortalibus bonum quātum effari.

7
nō possumus. Queret aliquis quomodo quiescet or
bis Thurcis ad Christū conuersis quando nec ipsi
Christiani inter se concordēs existunt: & multa per
Italiam Germaniam Galliam & reliquas prouinci
as deserviunt bella. Diximus discedere inter se cōcor
des existunt: & multa per Italiam Germaniā Galliā
nostre gentis homines. nō negamus & pluribus in
locis ferro contendit: diuino olim consilio sub Octa
uiano propter reuerentiam Saluatoris qui tunc fm
carnē natus est: ea pax in orbe fuit quę nec antea nec
postea uisa est. Difficile est & propemodū impossibi
le quiescere in terris omnia ubi homines sunt affecti
bus subiecti reprobis: illum ambitio exagitat: hunc
cupiditas trahit: libido alium impellit. Multa est in
ter mortales belli materia: sed non sunt tam atrociam
inter Christianos prelia q̄ inter Thurcos & Christi
anos. Christianus cū Christiano de agri possessione
de regno: de imperio: de gloria contendit: cū Thuru
co de Religione: de libertate: de uita: Inter Christiani
nos qui bello uincuntur positis armis nec uitam nec
libertatem amittūt. & multis esse patrimonia dimit
tuntur: principes imperio priuantur: inferiores dñm
mutant: reliqua tenent: In preliis que geruntur aut
cū Thurcis aut cum Sarracenis: qui succumbunt: si
uitam nō amittunt in seruitutem redigunt. & multi
etiā Religioni renunciare coguntur. Hec acerbissima
sunt & immanissima bella: que si tollantur: quod in te
situm esse monstrauimus: pax maxima exorīt & uni
uersalis quies. Nō sunt reliqua bella huic comparan
da: faciem quodāmodo pacis habent & ocii: nec illa
tam multa erunt quādo unus affit qui solo nutu cō

petere possit iniurias: qualiter te futurū non ambigi-
mus si cū tua potentia Christianus efficiaris. Vides
ne quantū tibi laudis affert baptismi lauacrū: q̄tum
cum Christo sublimis & conspicuus redderis: quis
prohibet aquā: quid metuis: uoces fortasse Anglico-
rum times tuorum: quorum nō dubitamus dicturos tibi
aliquos: Quid cogitas: quid agis: quorsum te tua uo-
luntas trahit: Vis baptisari: uis Christianus fieri: ne-
scis quod periculum addis: omnes te Turci deserēt:
& ubi existimas fieri magnus fies nullus: & Turcus
natus Turcos deseret: inter Turcos creuisti: turco-
rum te manus extulit: Turci Asiam & Greciam gu-
bernant: Turci exercitibus presunt: qui simul mini-
mā famā tue mutationis acceperint euestigio sum-
ptis armis te deiecto Imperatorem aliū sufficiēt: tu
nudus & expulsus si euaseris apud Christianos mē-
dicabis panem: Nam quis Turcus est quem sue reli-
gionis peniteat: moriemur oēs prius q̄ nostri pphe-
te iugum excutiamus. Non sunt parua que isti obii-
ciunt: adhibenda est & huic parti medela: quā nemo
te ipso melius inuenerit: Nosti tuos hoīes & quibus
prouincias cōmiseris: nō ignoras quanta sit cuiusq̄ fi-
des: & quis aīus nō te latet: non fit sine periculo ma-
gnū facin⁹ & memorabile: uilia sunt q̄ paruo emunt
Diligentia hic & labore opus est: peruestigāda sunt
amicorum consilia: noscenda subditorum ingenia: & his
utendū est quos fidos & prudentes uideris. Seruiūt
tibi nō pauci ex christianis nati: qui quāuis circūcisi
sunt: nō tñ Christianum nomen oderunt. His exerci-
tus: his prefecturas reddere potes qui tui sunt aman-
tissimi & ita regnū ordinare: ut qñ uelis presto sint

8
omnia. Et tui subditi magna ex parte Greci sunt & Armeni: ut diximus: Iacobite: qui & si aliquot erroris habēt: Christiano tñ noīe cēsent: nec aliud magis cupiūt q̄ te simīle eis esse: & illum deū colere quē colunt: ipsi sperarēt meliori esse loco futuros qui nunc mancipia q̄ uilissima sunt tributa soluunt grauiā: iniuriis afficiunt quotidianis: ad bellum ducunt inuiti & inermis cedibus exponunt: priuant liberis & uxoribus: miserima res est: postquā filios educauerunt eos pdunt: rapiunt in pallaciū pueri: circūcidūtur: & Machumeteis ritibus imbuunt: uident infelices parentes nō modo corpora liberorū: uerū aīas etiā ire perditum & angustiati inter tot calamitates plorare nō possunt maiora mala timentes. Nemo horū te diligit: neq; enim natura fert ut eos amemus a quibus patimur mala: q; si te Christianū cernerent mirū in modū te diligerent: felicitatē tuam cuperent: & oīb; studiis tuā gloriā quererent & filios suos & seipso quālibentissime tibi donarēt. Magna est horū multitudo & pro sua religione cōstantia: q; si prudenter eos tractaueris: nihil tibi de religione Turcorū uerendū erit: qui medios inter Christianos sese uidentes: tue potius uolūtati cōsentient fortunas & dignitates seruaturi quā mortis periculo se subiiciāt. Nō suademus rem nouā aut insuetam: tritum est iter qd̄ ostendimus: multi hoc & magni reges ingressi sunt apud Francos & gentilis ex idolatra Xpianus effectus est. Clodoneus & simul cū eo regni pceres baptisari nō recusarūt. Apud Hūgaros Stephan⁹ nris initiatus sacris oēm illā gentem xpō acquiuit. Apud Vesogotos longo tempore in Hispania regnaue-

runt usq; in hec tempora eiusdem gentis sanguis im-
perat. Ricardus Lemugildi filius suadete Leandro
Ispalensi episcopo Arriane renunciauit heresi & cū
omni gente sua catholicā fidē complexus est. Apud
Longobardos Agilphus suasu cōiugis Theudelin-
de reliquit idola: & cum omni populo Christiane se
se legi subiecit. Apud Hyberos qui sunt in Asia im-
perante Constantino maiore: rex gentis cum coniu-
ge & omni nobilitate atq; plebe ad predicationem
unius captiue mulieris relicta idolorum insania ba-
ptizatus est. Sed quid moramur & nō exemplum il-
lud adducimus quod omnium est maximū: Cōstan-
tinus ipse Imperator ac monarcha uia aperuit: quā
tu & tui similes ingredi absq; ulla cunctatione pos-
sitis: omnes qui eum precesserant Imperatores exce-
pto Philippo gentiles fuere: Iouē: Mercuriū: Apol-
linē: Herculem: & alia q̄ sunt monstruosa noīa tan-
deos colebāt. Senatui & omni Romano populo stu-
tita Christus erat: proponebant passim edicta que
Christianos comprehendi iubebant: & nisi sacrificā-
rent idolis: crudelibus modis interfici. Nil uilius erat
nomine Christiano: infame genus & maleficū habe-
batur omniū qui Christo crederēt. Sub Nerone: sub
Domiciano: sub Diocletiano crudelissima in Chri-
stianos deseuit persecutio: ac Constantinus acceptis
Imperii fascibus postq; persuasus est a Siluestro pre-
decessore nō in simulachris demonia coli: & unum
tantum deum esse cum patre & spiritus sancto Chri-
stum Iesum: & in euangelica tantūmodo lege salutē
inueniri: nō est cunctatus Christi fidē amplecti: nō
dixit: Senatus mihi aduersus erit restet populus co-

piarum duces alienabuntur: imperio deiiciar: sed al-
 to animo iactans in deo spem suam: edidit qua pu-
 blice coli iussit: & eam fidem teneri ab omnibus im-
 perio subiectis quā beati apostoli Petrus & Paulus
 Romanis tradidissent: Nec propterea sinistri aliqđ
 sibi accidit: sed tunc potissimū excellens & gloriosus
 euasit cum in uexillis suis crux dñi Iesu apposita re-
 splenduit. Viderat per quietem in aere signum cru-
 cis & uocem auduerat dicentem: In hoc Constanti-
 ne uice paruit uexilla crucis erexit: Ciuilibus bellis fi-
 nē imposuit: superauit hostes: barbaros afflixit: Im-
 perium ampliavit: pacē subditis dedit: ecclesias ape-
 ruit: concilia sacerdotum celebrauit: hereses elimauit
 lucem quam acceperat ab euangelio cunctis genti-
 bus cōmunicauit: magnificus & excelsus super om-
 nes Cesaes inuentus Grecis & Latinis nostris cele-
 bratus: Imperauit annos supra triginta: sedem Im-
 perii apud Bizantiū erexit: & ampliatis ciuitatis me-
 nibus: multisq; tum publicis tū priuatis edificiis ma-
 gnifice constructis de suo nomine Constantinopo-
 lim appellauit: & plenus dierum apud incomediam
 edito testamento: in quo filios Imperii successores
 reliquit ut Christianum decet sacramentis ecclesie re-
 ceptis e uita decessit. Quid erat quod ille amplius in
 terra posset optare: Imperio potitus est omniū: ma-
 xima uita ei & longa fuit & paucis obnoxia morbis
 inimicos humiliatos uidit: & quod hominibus dul-
 cissimū esse solet heredes amplissime fortune filios
 dimisit. Nec alienum fuerit tantum Imperatorē qui
 Christianam fidem tantopere ampliauerit in alio se-
 culo cum Christo regnare: ut est credere: cui seruiuit

in hoc dum uiueret. Quod si omnibus qui patriã au-
xerint: iuuerint: defenderint: certum est esse in celum
diffinitum locum in quo beati euo sempiterno fruã-
tur: sicut philosophi doctissimi tradiderunt: multo
id certius de illis sperandum est qui pro lege domi-
ni uel seruanda uel augenda summis studiis conten-
derunt: sicut de Constantino ostensum est: quem su-
cut in terra felicem fuisse didicimus: ita & in celo be-
atum credimus. Eadem proculdubio euentura tibi
esse confidimus si nobiscum sapiens Christum colas
& magnum Constantinum imiteris: quemadmodũ
Romani cum suo Imperatore Christiani sunt effe-
cti: ita & Turci una tecũ baptizarẽtur callide: eritq;
tuũ regnum super omnia que sunt in orbe: & no-
men tuum nulla silebit etas: Latine te littere & Gre-
ce & Barbare celebrabunt. nemo inter mortales erit
qui te potentia aut gloria precedat. Magna sunt hec
que promittimus: maiora que sequuntur. De regno:
de potentia huius seculi: de gloria humana sumus lo-
cuti: caduca hec & incerta sunt & fluxa: omnes mori-
mur: omnia nata occidunt: & omnia orta senescunt.
breuis est humane prosperitatis cursus: cito regnum
deficit: nulla potẽtia longa est: gloria quoq; clari no-
minis quamuis de maximis rebus diu perseueret fir-
mitur tamen aliquando & cum tempore deficit: nihil
est inter mortales non mortale conterit: omnia tem-
pus. Esto duret per multa secula nomen: que dulce-
do post obitum laudis: aut damnatus est homo in al-
tera uita & nihil ei prodest fama quo remansit: aut
saluatus est & ea non eget: beatitudine donatus eter-
na que omni ex parte plenissima est. Filios ac nepo-

tes præclarâ maiorum nomina iuuâr: & nobis quoq;
 dum uiuimus dulce est talem hereditatem posse re/
 linquere: que sit posteritati solacium. Est id quid ali
 quo modo bonum sed meliora querenda sunt & sta
 bilia bona que nostra sunt neq; unquam nos deferât
 Philosophi quos peripatheticos uocauit antiquitas
 tria bonorum genera posuerunt: et alia esse animi di
 xerunt: alia corporis: alia externa. Stoici ea dûtaxat
 bona existimarunt que animum excolerent. Hoc fa
 cit. iustitia: prudentia: moderatio: fortitudo: & que
 sunt alie in animo dotes egregiam corporis formâ:
 roboris multitudinem: nobilitatem: clientelas: opes
 inter bona non acceperunt: que neq; sunt in potestate
 nostra neq; possessori felicitatem prestant. Sed neq;
 ille quattuor uirtutes que principales existimantur
 tranquillam homini mentem reddunt: nisi aduniant
 tur alie tres quas Theologicas appellant: & in ani
 mo site sunt: spes: fides: charitas. Tristis est & in an
 xietate moratur & torpet & angit & nihil boni ope
 ratur qui spe future uite priuatus est. Sine fide im
 possibile est placere deo: qui est ultimû hominis bo
 num & finis in quem tendimus. Charitas diuino
 amore feruet: curiosa est anime nostre & pximo con
 sultit: quē iubet lex ut tanq; nos ipsos diligamus. Si er
 go animi bona cupimus & moralib; uirtutibus op;
 est: & theologicis: neq; in his ulla est nobis cû tua le
 ge contentio: alia sunt in quibus discrepamus. Fate
 bitur tua lex & uitam eternâ in altero seculo reperiri
 & in his itineribus ad eum perueniri: dicet fidē neces
 sariam esse: uerû non eam fidem quâ nos recipimus
 amplectet: laudabit charitatem: sed alia eius officia

dicet: quam Christianus sine spe non posse bene ho-
mini esse fatebitur: sed spei finem longe diuersum a
nro recipiet: pax erit in nominibus; bellum in rebus.
Fatescat hec nunc contentio & quomō uera & eter-
na bona ex fide Christi cōsequi possis & anime tue
consulere: que immortalis est: ostendamus. Etsi eniz
huius seculi que dicuntur bona concupiscis & in-
ter mortales magn9 uideri uis: nō tamen anime tue
oblitum te credimus: nec ex illorum numero cense-
mus qui cum Epicuro & aliis quibusdā delirātibus
philosophis: extingui animā simul cum corpore pu-
tauerunt: nec rursus te sine deo esse censemus: sicut
olim de Gallicis in Hispania traditum est: qui nullū
colebant deum. & de Pithagora quem ferunt dicere
solutū esse nō liquere sibi an deus aliquis esset. Que
disputatio a deo impia iudicata est: ut ab Athenien-
sibus auctor eius eiectus sit: & libri in quibus ea cō-
tinebatur exusti. Possidoneus scripsit Epicurum de
deo nihil sensisse: sed ea que diis locutus est inuidie
depellēde causa dixisse. Stultorum hec est assertatio
sicut in propheta legimus: Dixit insipiens in corde
suo non est deus. Haud equidem te adeo rudem exi-
stimamus: ut celū credas rectore carere & hanc pul-
cherrimā mundi machinam casu emeruisse: & omnia
fieri fortuito: sed arbitramur te deum nostrum confi-
teri & in eum credere qui celum creauit & terram &
omnia que in eis sunt: & q̄ que creauit nō negligit:
nec te ignorare cēsemus incorruptibiles esse animas
hominū: & cū e nostris temporibus migrant in alias
regiones transferri: & bonas leta sortiri loca: malas
ad supplicium rapi: quod non solum in euāgelio no-

stro scriptum est & in prophetis : sed tua quoq; lex
idem docet: quãuis in hoc mũdo temporalia que pu
tantur bona casu quodam fortuito euenire: nõ recte
arbitrantur Socrates & Plato & Aristoteles philo
sophorũ principes. De mundi regimine: de immor
talitate animarũ: de deo eadẽ crediderunt que Chri
stiani: quãuis aliqua noue legis archana: que nondũ
edita erant ignorauerunt . Platonis in epistolis hec
uerba leguntur: Credendum est autem semper ueteri
bus sacrisc; sermonibus nobis asserentibus esse ani
mã immortalem: iudicesq; habere ac penas dare ma
ximas cum a corpore fuerit separata. Quod intelli
gendum cum male uixerit. Nõ est hic locus apud te
altius examinandus qui pro tua lege deum esse intel
ligis q; omnia uidet & omnia iudicat & animas cor
porea mole solutas pro suis operibus in alio seculo
uel premia recepturas uel supplicia non dubitas: que
cum ita sit: stultum cognoscis terrenis rebus ita aliz
quem inherere ut celestia negligat & dũ corpori stu
det animã perdat: breue est omne quod uiuim; euũ:
etiã si Matusalẽ aut Nestoris annos possum; attin
gere: quicquid eternitati comparatur momentaneũ
est: quotus hodie reperitur qui centesimũ uideat au
tumnum : quotus qui octogesimũ impleat annum:
Vita hominis: ut inq; Prophetas: in ipsis septuagin
ta annis in potentatibus : aliquando ad octuaginta
protẽditur: ulterius labor & dolor. Quotus iterum
ex eis qui nascuntur ad perfectam peruadit etatem:
q; multi moriuntur infantes: quot pueros extinguũt
morbi: paucissimi iuuentutem superant : angustissi
ma est uita hominis & incerta: mille instant in omnes

horas pericula: mille mortis fauces uite nostre insidi
antur: minima res cursum nostrum interrumpit: alie
no hic arbitrio sumus: uocat nos deus quando uult
& ubi uult: & cum minime credimus tunc citamur:
peremptoria monitio est nec licet prouocare aut con
tra niti: parendum est altissimo domino: & uilicati
onis ratio reddenda. Sapiunt qui ita uitam institu
unt ut uocati alacri animo abeant & corā iudice qui
nihil ignorat impauidi consistant in die illa tremen
da & amara ualde: in qua nihil amplius mereri licet
& omnis spes ac metus ex his que acta sunt pendet:
nec supplicare iuuat neq; negare. Est igitur de ani
ma curandum que post hanc uitam aliam habet ui
tam in qua uel dolet uel gaudet. Quid pdest homi
ni si uniuersum mundum lucretur: inquit in eu ange
lio dominus: Anime uero sue detrimentum patiat
ur aut quam cōmutatiōem dabit homo pro anima sua
hac uiuimus: hac sapimus: hac deo similes sumus:
hec melior pars nostri est rebus omnibus preciosior
hec dimisso corpore in alias regiones ingredit: cor
pus in terra iacet & in puluerem conuertitur: & usq;
ad ultimū maximūq; iudiciū sensu carebit. Tunc
uero pro meritis que illi cum anima fuere cōmunia
uel ad gloriaz uel ad penā resurget. Quid Nino pro
dest late per Asiam imperasse: quid Semiramidi ei9
uxori: quid Dionysio: quid Herculi ad Indos usq;
penetrasse: quid Idan Thirso Scithie atq; Asie iu
gum imposuisse: Quid Nabuchodonosor ad Gades
usque perrexisse: Quid Osiridi dimissa Egypto per
Syriam & Asiam in Traciam duxisse copias: quid

Agamenoni Ilium exussisse! Quid Ciro Persarum
 Imperium constituisse! Quid Alexandro Magno
 illud euertisse: & usque ad Hispaniam in orientem
 & ad Iaxartez fluiuium Septentrionem uersus arma
 tulisse! Quid Hanibali Italiam uexasse! Quid Scipi
 onibus Carthaginem deleuisse! Quid Pompeio ori
 entales reges debellasse! Quid Iulio Cefari subacta
 Gallia Romanum Imperiū inuasisse! Quid Hunor
 rum Regi Athilie Pannoniacq; potita Aquiliam in
 Italiam subuertisse! Quid Tamerlano tot Asie Sy
 ricq; urbes incendisse atque auum tuum prelio supe
 rasse! Quid genitori tuo amirati sepe de Grecia: sepe
 de Hungaris triumphasse! Quid ceteris regib9 atq;
 Imperatoribus res magnas & claras gessisse pro
 dest si absque cognitōne ueri dei mortui sunt: & nūc
 eorum anime apud inferos cruciantur: laudantur hic
 & ardent illic: que fame uoluptas in cruciatu esse po
 test: que dulcedo glorie in doloribus: dura uox est
 eorum qui uel in tauro Phalaridis beatitudinem es
 se dicunt. Non bene cohabitant dolor ac uoluptas:
 nec ullus est ī felicitate meror: in celo plena felicitas
 est: apud inferos plena miseria: cum ea uentum est ni
 hil iuuat gloria que precessit & fama seculi. Studen
 dum igitur est ut post obitum qui per omnes se ho
 ras infert certus & incertus aīabus nostris bene con
 sulamus: preueniendus est piis operibus dies mortis
 & omnes actus nostri ita dirigendi ut deo placea
 mus. ipse est enim finis oīum & summuz bonum &
 quod aspiramus & ipsa beatitudo: cuius cupiditas

omnibus mortalibus inest: querendū est iter ad eam
Id recta fides ostendit & operatio iustitie: quia nec
iustitia sine fide: nec fides sine iustitia sufficit: Iustus
ex fide uiuit: ut scriptum est: & sine fide nemo accep-
tus deo. Tua lex: ut aiunt: in sua quemq; religione
saluari hominem censet: si alioquin caste iusteq; ui-
uat aut si Machumetea traditione relicta ad aliam
transierit dicunt & in tua lege scriptum esse: est eniz
sibiipsi sepe contraria: nulli salutem patere nisi in ea:
nos cōtra sentimus & certi sumus uia uite soli Chris-
tiano si bene agat apertam esse. Ait enim Veritas
in euangelio: Qui crediderit & baptizatus fuerit sal-
uabitur: qui non crediderit condemnabitur. Tu er-
go si futurum credis seculum: si uis fieri saluus: si ani-
me tue bene consultum cupis: ut fidem Romane ec-
clesie extra quam non est salus & baptismum recipi-
as oportet. His duabus clauibus fide & baptismo
aperiuntur paradisi porte: illis tamen qui apposite
ad fidem uiuūt: nam fides sine operibus mortua est.
Euangelio prebende sunt aures & Christi doctrina
sequende que nullum fallit. Dices nolle tue legi no-
stram proponere aut Machumetem relinquere pro-
phetam magnum. Rogauimus ab initio ut benigne
audires idem nunc petimus & nunc maxime atten-
tis auribus & pia mente opus est & iudicio recto
quando ad radicem arboris infructuose admonem⁹
securim. audi seriem rerum: nosce historiā fidei: pre-
be aures uero cui paratus est in altis edib⁹ locus. Ca-
listenem philosophum crudelib⁹ modis lacerū in cu-
stodiam rapuit Alexander: qui uera loquens diuinū
cultum homini denegauit. Et Ditum Philippi lau-

des cōmemorantem lancea transsodit. Timent ho-
 mines exempla & uidentes melius adulatoribus suc-
 cedere q̄ recta monentibus ad nugas se conuertunt
 & que placeant loquuntur. Antigonus aliquando
 unus ex successorib⁹ Alexandri:q̄ regnauit in Asia
 interuenandum mutata ueste: relictis comitibus ex-
 rabundus apud Agrestes homines in ueli tugurio
 pernoctauit incognitus & combibens de seipso tan-
 quam de altero percunctatus astantes: omnia que fe-
 cerat mala ab eis audiuit: mane quesitus atque inuen-
 tus cum uestem allatam & Regium ornatum uidis-
 set: Date inquit purpuram quam ut primū indui ue-
 rum de me nisi hac nocte nunquam audiui. Et Au-
 gustus mortuo Varo: idcirco seipsum supra modū
 dolere aiebat: quia non esset a quo uerum audiret:
 ad pauperes philosophos relegata est inquisitio ue-
 ri: qui propterea sapientie amatores uocantur: quia
 ueritati seruiūt & nolunt decipi. Turpe est cuiq̄ ho-
 mini errare: maxime Regi qui per seipsum non satis
 intelligit prope habeat magistros quos interroget
 tantū. Placeat audire nec pudeat discere quod igno-
 ras: Tria sunt hominum genera: ut inquit Hesiod⁹:
 Primi & optimi sunt qui per sese omnia noscunt.
 His proximi qui recta monentibus auscultant. Ter-
 tiū prorsus damnandi sunt: qui neq̄ ipsi uident neq̄
 uidentibus credunt. Sed nulla in re periculosius erra-
 tur q̄ in his que pertinent ad fidem neq̄ utilius inue-
 nitur uerum. Recte Antipater de Alexandro scribit
 Aristo: monens ne pro tot exercitibus uictoriisque
 & subiugatione orbis terrarum gloriatur: sed cogi-
 tet quod siquid de deo recte cognoscat: non minori

gloria dignus est quam ipse pro tantis rebus gestis
tantaq; potentia. Et in Ethicis Sapientem inquit es
se amicissimum deo. Sapiens autem nemo exultimā
dus est qui a recta fide est alienus. in his uero q̄ sunt
fidei neque tuus legifer satis intellexit: neq; tu in hāc
usque diem satis didicisti. An uero recta monētem
audire & sequi uelis futurus dies ostendet. Si uero
hec que ad te scribimus audieris signum erit ad di
scendum parati. Si feceris que monemus eris procul
dubio sapiens: Nemo sapientiam contemnit: nemo
odit: nemo est qui nolit esse sapiens. Verum primus
sapientie gradus est nolle errare & uerum q̄ libentis
sime audire: maxime in his rebus unde homini est sa
lus: sicut est religio que ordinatur ad eternam uitam.
Audi ergo uerum circa religionem: si non scribimus
uerum argue scribentes & despice tanquam stultos:
Sed noli falsum dicere nisi cognoueris falsum esse: &
narrabimus breuissime ab initio mundi usq; ad obi
tum Saluatoris Christi nostre legis archana. Dein
de aliqua de tua lege dicemus ea que conferemus ad
inuicem & quantum intersit ostendemus: conabi
murq; quantum ex alio dabitur lucem tibi ostende
re per quam possis ad eam lucem peruenire que illu
minat omnem hominem uenientem in hunc mun
dum. Cum creasset deus in principio celum & terrā
& maria & lucem & solem & lunam & alia sidera et
plantas & herbas & uolucres & pisces & quadru
pedum genus in exterminabile: ut scribitur Sapien
tie secundo: Ac reptilia & alia animantia. Postremo
Adam creauit & insufflauit in eum spiraculum uite
& posuit eum in paradiso deliciarum: & fecit adiu

torium simile sibi **Euam** ex costa eius eductam & data licentia qua possent ceterarum plantationem degustare fructus: ut abstinent a plantatione prudentie imperauit: & ambos cum preuaricati essent ex paradiso deiecit: atque in eis humanum genus morte damnauit: iussit laboriosam uitam erumnis plenam agere: ab his propagata creatura rationalis cum rursus animo rebelli diuinam maiestatem contemneret: & in uitia quoque prolaberetur aquarum diluuiio deleta est **Noe** cum coniuge: & sex aliis animalibus in archa saluatus est: & ab his omnes homines qui modo sunt & post diluuium fuerunt originem ducunt. **Tres filii Noe: Sem. Cam: & Iaphet** reduntibus aquis in locum suum humanam gentem reparauerunt: adeo ut trahitur: priusquam **Noe** moreretur quattuor milia hominum ex suis & filiorum lumbis exiuisse. Ex quibus etiam iniqui emerferunt **Nembrotus** filius **Cam** & qui cum eo in contumeliam domini turrim **Babel** edificare ceperunt. In ea diuisum est labium uniuerse terre & confusione impeditum opus secuta est peccatum pessimum pentapolitana submerso & **Abraam** & **Loth** inuenti religiosi. In semine **Abraam** benedictae sunt gentes & circumcisionis pactum cum eo percussum est. Fuit enim iustus & placuit deo in operibus suis: cum filium **Isaac** diuino Imperio immolare non detrectasset neque **Isaac** patris uiam deseruit: cui natus est **Iacob**: qui alio nomine dictus est **Israel**: & huic duodecim filii fuerunt: a quibus duodecim tribus emanarunt. **Is** cognito quod **Ioseph** quem putabat extinctum magnus &

uoluit eum in Aegyptum adducere & in Aegyptum adducere & in Aegyptum adducere

potens esset in Egypto cum reliquis filiis ad eum
migravit multiplicatum est illico Iudeorum semen.
& in gentem magnam cum creuissent Israelite sur
rexitq; rex alius qui Ioseph & opera eius ignoraret
grauissimis laboribus oppressi sunt & contumeliis
innumerabilibus affecti: & miserante deo per man⁹
Moyfi & Aaron seruitutem effugerunt & sicco ue
stigio rubro mari traiecto per annos quadraginta
cibo celesti uitam in deserto egerunt: & circa montē
Synai diuinam legem in tabulis lapideis acceperūt:
acquisita est terra promissionis sed non tota in ma
nu Moyfi. Post obitum eius mirabilia fuerunt ope
ra Iosue & aliorum Iudicum: inter quos etiam Pro
phete clarnerunt uiri excellentissimi. Successerunt de
inde Reges & alii prophete in populo dei & non si
ne celesti munimine conseruata est gens Hebraea: &
prophete quidem interpretati legem salubria tradi
dere precepta: uirtutem extollentes & uitia effulm
nantes & multa per illos scripta sunt diuinitus reue
lata que de futuris notitiam prebuere: nō tamen pau
ca perpeffi sunt: aduersa Iudei cum legem dñi con
temnerent: & in traditionibus patrū nō permanerēt:
Ceperunt eos Caldei & in seruitutem redegerunt &
nunc Syri: nunc Arabes: nunc Egyptii in eos arma
uerterūt: multe fuerunt eorum tribulationes: multe
calamitates ac miserie: sed de omnibus liberauit eos
dominus cum ad deum clamauerunt & tota mente
redierunt: quia cor contritum & humiliatum nō de
spicit diuina Maiestas. Hec: ut arbitramur: com
munia tibi nobisque sunt & in Alchorano Machy
meteo magna ex parte continentur. Verax igitur

& tuo & nostro iudicio lex Iudeorum: uerax Moy
 ses & Dauid & Salomon & Esaias & Hieremias
 & Ezechiel & Daniel: & ueraces omnes Prophete
 domini: uera Iudeorum fides qui ante Christum in
 lege permanserunt mendaces omnes gentes que cor
 luerunt idola. Notus ante Christum solum in Iudea
 deus: nihil hic usque contendimus: concedis hec: nisi
 fallimur: omnia in his que sequuntur discordia erit
 sed nos in luce ambulamus neq; offendimus ad lapi
 dem pedes nostros: & ne de cetero tu quoq; offen
 das magnopere cupimus: & ultro ne decipiaris lu
 men offerimus: tu creatura dei es & ouis eius: sed eri
 rabūda extra caulas in alienis pascuis procul ab oui
 li dominico letiferum carpis cibum & pestifera ale
 ris herba. Nos boni pastoris exēplo qui relictis no
 nagintanouem ouibus in deserto: unam que aberra
 uerat secutus est: te querimus & in uiā salutis opta
 mus reducere: Dolemus te uirum excellentem nobi
 litate maiorum illustrem: gestarum rerum gloria cla
 ram: Imperio magno peditum: & pluribus nature
 dotibus eminentem non incedere in uitis domini: nō
 nosse mandata eius: nō esse in lege sua: compatimur
 tibi & tuorum subditorum infelicitatem deploram⁹
 qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare
 cuius naturam bonam esse confidimus: ignorantia
 ueri te retinet: tui te parentes & seipsos per ignoran
 tiam decipere: cum progenitorib⁹ laberis: sed timen
 da est scriptura que ait: Ignorans ignorabitur. Qd
 si ceteris in rebus precipuam curam: exactā diligen
 tiam: summū studium adhibeas ne quis fallat te: cir
 ca religionem potentissime curādum est ne fallaris:

in qua tanto cautiorem te esse oportet quanto in ea
cum maiori periculo delinquitur. Certarum rerum
ignorantia hec est: que sunt temporalia in hoc seculo
adimere potest religionis error: alterius uite bona id
est anime felicitatem reperit. Quod ne tibi accidat si
nobis aures & fidem prestiteris facile adiumento eri
mus. Audiuiſti ea que de ueteri testamento diximus
nunc de nouo agendum est: in quo plurimum discor
damus: audi que subiungimus sic & tue legis tene
bras odio habebis ut speramus & nostre legis luce
amabis: Duo in ueteri testamento uaticinia reperi
untur: quorum alterum est quia nō auferetur sceptrū
de Iuda neq; dux de femore eius donec ueniat qui
mittendus est: siue ut Caldei dicunt Messias. Alter
rum est quod ait: Cum uenerit sanctus sanctorum
cessabit unctio uestra. His uaticiniis predictum est
in aduētū Christi Iudeos & regnum amissuros esse
& sacerdotium: sicut & factū est. Regnum quod iu
deorum fuerat Idumei acceperunt. Regnante namq;
primo Herode Antepatris filio genere Idumeo &
alienigena: Christ⁹ ex Maria uirgine natus est dei
filius uerus deus & uerus homo: qui sacerdotiū Iu
deorum ad Christianos transtulit: Petro sibi successi
fore dilecto: in quem pontificis maximi potestatem
transfudit: neq; ulterius apud Iudeos pastoralis ouiu
um cura permansit: dicente domino ad Petrum: Pa
sce oues meas. Pastor ipse bonus & pōtifex magn⁹
Christus pastores deinceps & pōtificates Christianos
non Iudeos constituit: quāuis Petrus & alii plures
ex Iudeis nō amplius Iudei summū pontificium ac
ceperunt: atq; in hunc modum Iudaica cessauit un

ctio & translatum est sacerdotiū. Quo facto & lex ipsa translata est dicente Apostolo: Quia translato sacerdotio necesse est ut legis etiā translatio fiat. De us igitur qui multifarie multisq; modis olim patri/ bus in prophetis locutus fuerat: nouissime per filiū suum quem constituit heredem uniuersorū: per quē fecit & secula: allocutus homines: nouam legem edidit & noua dedit precepta: quibus seruatis uitā meremur eternā. In tempore igit quod in altissimo in diuidue trinitatis consilio ad eterno fuerat diffinitum: regnāte apud Hebreos Herode: imperāte apud Romanos Augusto: quiescente mundo & aduentū domini mirabili & inaudita prioribus seculis pace honorante: missus est Gabriel angelus de celo qui Marie felicem cōceptionem & sacratissimū partū annunciaret. Sed ante precursor natus est Ioannes qui penitentiam predicaret & uiam domino prepararet. Cōcepit uirgo de spiritu sancto: ut predixerat angelus: & seruata dignitate uirginitatis filiū simul & dominum peperit. Natus est Christus saluator octauo kalendas Ianuarias: & in ipsis kalendis circūcisus est & iuxta uocem euangelicā Iesus appellatus: q̄a salutē attulit humano generi. Plurima de infantia saluatoris scripta sunt: nec dubiū est quin oīs etas signis & miraculis plena fuerit: sed ecclesie nostre grauitas & acre iudicium ea tantum recipit que certa sunt: apocripha pretermittit. Duodecimus Saluatoris annus memoriam habet: quia templum ingressus cum legis doctoribus disputauit: & alia qua ex parte splendorē sue diuinitatis ostendit. Sed circa tricesimum annum fulgor illi plenius emicuit:

tunc enim baptizatus est a Ioanne: & Ioannem ipse baptizauit: & paterna uox audita est; Hic est filius meus dilectus: in quo mihi bene complacuit. Conuertit aquam in uinum & innumerabilibus coruscauit miraculis. Elegit sibi discipulos: quos uocamus apostolos: & circuiens regiones & mentes hominum & corpora sanauit egrotantium: & faciens ipse que docebat toto triennio predicauit euangelium per Iudeam & uicinas prouincias beatissima uox eius intonuit: que uita hominum esse deberet ostendit excellentissime: & precepta tamen uera in nouauit: tum noua prioribus multum utiliora instituit: abdita & obscura que erant in ueteri lege multa reuelauit & obscuros prophetarum aperuit sensus & que de se predicta fuerant palam exposuit: mysterium sancte Trinitatis ostendit & unitatem in trinitate monstrauit: docens tum patrem: tum filium: tum spiritum sanctum diuinis honoribus prosequendum: & hos tres unum esse deum predixit: non modo mortem suam: uerum etiam genus mortis & quod tertia die resurgeret: & quod ascensus in celum rediturus esset in fine seculi: iudicare uiuos & mortuos: comprehensus est sicut ipse uoluit & traditus Pilato presidi qui eum neci daret. Testes in eum citati sunt nec est inuenta mortis causa: quia peccatum non fecit: nec repertus est dolus in ore eius. Maximam crimen obiecerunt: quia filium dei se fecit & regem dixit & propter ueritatem occisus est crucifixus atque sepultus & iuxta uerbum suum resurrexit a mortuis: & quadraginta diebus cum discipulis commoratus: cum eos confirmasset & corroborasset atque in orbem ire iussisset euangelium disse-

minatuos tandem uidētibus illis eleuatus est & nu-
 bes suscepit eum ab oculis eorum. Ascendit ad celū
 & sedet ad dexteram dei patris & inde uenturus est
 iudicare uiuos & mortuos & redditurus unicuique se-
 cundū opera sua. Interea spiritus sanctus ab eo mis-
 sus omnia suggerit ecclesie que necessaria sunt ad ui-
 tam eternam. Hec nos Christiani firmiter credimus
 Hec est fides nostra quam cunctis gentibus predica-
 mus & impartiri oīb9 cupimus: hec ab aplīs & eorū
 successoribus per fideles manus imutilata & incor-
 rupta ad nos usq; delata sunt: hec uos Turci & Sar-
 raceni magna ex parte negatis. & si enim Christum
 ex uirgine natum & sanctum uirum & dei flatum et
 prophetam magnū & mirabilium operum effecto-
 rem & adhuc uiuentem confitemini: deum tamen &
 dei filium esse inficiamini nec sibi nec sancto spiritu
 diuinitatem conceditis & trinitatem personarū in di-
 uinis respuitis & Christi mortem deridetis: quē trās-
 latum & alium sibi similem loco suo interfectum ar-
 bitramini: nec eius aduentum in extremo iudicio ex-
 pectatis: & alia non pauca Christiane legis reiicitis:
 & plurima creditis que apud nostros risu digna ui-
 dent: & que modo dimittimus intacta atq; nos cre-
 dimus non solum ex noua lege sed ex ueteri inuita-
 mur. uos Machumethi & alchorano eius fidē tan-
 tummodo adhibetis: & hominē mortuum sine con-
 teste: sine ratione: sine miraculis sequimini. Nos ui-
 uo credimus: uiuit enim uestro testimonio Christus:
 nos deo prestamus aures & signis & rationibus sa-
 cris ducimur testimoniis. Quod si nos audies mon-
 strabimus breuiter nostre legis splendidaꝫ lucem &

tue obscurā caliginem detegemus: sed opus est piis
& attentis auribus quando fidei sublimitas attingi-
tur: & magni dei pandunt archana. Sepe iocis & ina-
nibus fabulis te presentē adhibuisti & leuiores uidi-
sti narrationes: nō est cur hec grauias contempnas aut
ea nosse recuses: ex quibus tua pendet salus. Non est
anima nobilis cui nō insit ueritatis amor: non est ho-
mo qui nolit saluus fieri. Audi ergo qui generosus
es: audi que te saluare possunt: quid est inter Christi-
anos Turcosq; controuersie: in quo simul contendi-
mus: que discidiū causa. Sane non alius discordie for-
mes est: nisi quia circa diuinitatem non eadem sapi-
mus de patre: de filio: de spiritu sancto contendim⁹.
hoc est precipuum discidium: quo sublato facile om-
nia componentur. Attingemus hec & que sit inter
nos de diuinitate dissensio latius exponemus. Nos
in deo tres dicimus personas esse: patrem & filiū &
spiritum sanctum: Vos unam tantum: quā nec patrē
nec filium nec spiritum sanctum dicitis: sed deū tan-
tummodo appellatis: & hunc unicū esse dicitis crea-
torem celi & terre & omnium que in eis sunt. Nulla
est de unitate contentio: nō latent nos uerba Moysi
dicentis in exordio legis: Audi Israel dominus de⁹
tuus unus est. Et rursus in lege scriptū est: Ego sum
domin⁹ deus tuus qui te eduxi de terra Egypti: nō
erūt tibi dii alii preter me. Et rursus: Ego sum qui
sum: & si quesierint nomen meū uade & dic eis qui
est qui misit me ad uos. Et in cantico Exodi dicit:
Dominus omnipotēs nomen eius. Que testimonia
unum esse deum & unum dominū manifeste decla-
rant & unam potestatem & unam naturam. nomen

fatemur idem quod uos: hic amicitia est atque con-
 cordia: nobis unus deus est: Nam deus nature domi-
 nus potestatis nomen nobis est unus. Dicitis princi-
 pium omnium rerum esse deum: nos idem affirmat-
 mus: in quo igitur dissentimus. Multa sunt que de
 deo aliter Christiani dicunt: aliter Sarraceni seu Tur-
 ci: uos deum corporeum dicitis: uos fortuita esse que
 hic in terra geruntur arbitramini: nec curare de his
 deum patrem in diuinitate negatis: nos patrem & fi-
 lium cognoscimus: uos spiritum sanctum ex diuina
 maiestate reiicitis: nos ponimus & ueneramur. Mit-
 tamus alia hec aggrediamur in quibus plus ponder-
 ris est: Nos Christum dei filium dicimus: uos nega-
 tis: cur negatis sane: quia nec uxorem habet deus ex
 qua filium procreare posset. Quod si uxor ei fuerit fi-
 liosque genuerit mundus qui unius Imperio regitur
 in plures diuisus dominos diu stare non posset: In-
 unitate concordia est que seruet Imperia: in plurali-
 tate discordia que maxime regna subuertit. sed quis
 tam rudis: tam uecors: tam demens Christianus est:
 qui generare deum ex connubio & permixtione fe-
 mine arbitretur. Non sumus adeo hebetes Christia-
 ni: ut tantum nephas admittamus Sarracenis suade-
 ri hoc posse: qui deo & corpus & caput & manus &
 cetera membra concedunt: nos deum spiritum esse asse-
 rimus incorporeum: immortalem: eternum & incom-
 prehensibilem: qui dum seipsum intelligit in mente
 sua uerum uerbum concipit: quod nos filium dei es-
 se dicimus. Nec aliud est in deo seipsum noscere atque
 intelligere: quam deum esse: Nihil est enim in deo non de-
 us. Deum autem cuius est uerbum nominamus pa-

trem & processum ipsius uerbi generationem filii dicimus. Nec ueritas hec de uerbo dei apud Christianos tantum illuxit: Gentiles philosophi ante Christi aduentum eadem que nos asserimus nonnulli affirmauerunt. Siquidem Platonici philosophi in suis libris apertissime dixerunt: quod in principio erat uerbum & uerbum erat apud deum & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum. omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. & reliqua ferme omnia comprobant de uerbo dei que Ioannes in euangelio suo tradit usque ad incarnationem uerbi quam ignorauerunt: quia nondum natus erat Christus: & alia legis mysteria absconderat deus a sapientibus huius seculi que reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici uerbum dei nominant & deum esse dicunt: nos filium uocamus ex deo genitum & deum esse fatemur nec ruina mundi ex filii generatione timemus: quando unus dumtaxat filius est: & pater & filius unum sunt: una potestas: una uoluntas: una maiestas. Nec uerbum conceptum ab intellectu concipiente discordat. Obscura hec uerba uidebuntur ac si uoles presto erunt qui lumen afferant & apertissima omnia reddant: & tu solem hunc corporeum cernis qui noctem abiens efficit: rediens hic a seipso lucis producit radios. Hec productio generatio quedam est in sole: & radii solis filii solis non inconuenienter uocantur. Que similitudo quamuis multifarie est inepta: nam solis plures sepe uidimus radios. deo unicus tantum est filius: In eo tamen conuenit: quia una est & solis & radiorum substantia: & una est patris & filii diuinitas atque essentia: quamuis comparatio corporalium rerum nulla

fatis cum diuinis quadrari potest: sed accipe testimonia: & que ratione non capis cede auctoritati: Vetus testamentum & Iudeis & Christianis & Sarracenis cōmune est. Eructauit inquit Dauid ex persona dei cor meum uerbum bonum: hoc est quod dei filium dicimus. & unigenitum patris eterni non ex carnali coniugio: aut humano complexu: sed ex corde dei: id est intellectu: productum asserimus. Et rursus: Filius meus es tu ego hodie genui te. Hodie dicit: quia deo nec heri preterit nec cras iminet: sed hodie semper adest cui presentia sunt omnia. Iterum: Ante luciferum inquit genui te: ut intelligas quia non loquitur de Salomone Dauid: sed deus pater de filio deo: quia ante luciferum nemo fuit. Et in libro Sapientie legimus sapientiam dei que dei filius est dicentem: Nondum erant abyssi & ego iam cōcepta eram: ante montes & colles ego parturiebar. Nunq̄ enim pater sine filio fuit: nec sine patre fili⁹. Et hoc quod in euangelio inquit Ioannes: In principio erat uerbum & uerbum erat apud deum & deus erat uerbū. Que mysteria profunda & alta cum nō intelligeret Arius nec Machumetes comprehēderet: negare maluit ueritatem dei q̄ suam ignorantiam confiteri: & suas ineptias imprudenter ingerere q̄ alioꝝ sapientiā humiliter discere. Stulta hec & damnosa pertinacia est: deo enim & prophetis ei⁹ oportet credere: & siquid est cuius rationē nō capimus: debemus cū Paulo dicere: O altitudo diuitiaꝝ sciētie & sapientie dei q̄ in comprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles uie eius. Fatentur iurisconsulti nō oīum que a maiorib⁹ suis instituta sunt rationē reddere posse: & tñ le

gi parendum esse; quia non sine causa condita fuerit
quāto minus archana dei licet agnoscere plurime
sunt occulte cause ad quas nulla potuit curiositas ho-
minum peruenire; sicut oculi noctue ad solem ita &
nos ter intuitus ad ea que sunt diuinitatis. Nō est er-
go mirandum si neq; generationem filii neq; spiri-
tus sancti processionem neq; trinitatem in diuinitate
intellexit carnaliter homo. uel Arrius uel Machu-
metes; sed illud est in eis damnabile ac detestabile fir-
miter q; sacre scripture diuinisq; testimoniis non acquie-
uerunt. Nam quid opus est argumētis ubi deus ipse
loquitur. De Pithagoricis traditum est quod in di-
sputando soliti erant dicere: ipse ait. Ipse autem erat
Pithagoras tanquā eius auctoritati non liceret ad-
uersari: quāto minus deo qui uerax est & omnis ho-
mo mendax. Sed negabis hec esse dei que asserimus
testimonia: de his posteriū asseremus: nunc de spiri-
tus sancto agendum est: cui tua lex diuinos honores
abrogat. Non est huiusmodi erroris Machumetes
inuentor; Arrii & Nestorii & Macedonii hec olim
dementia fuit: quos sacra patrum concilia damnaue-
runt: sed eorum uirus apud Egyptios & Arabes ali-
quādiu latuit & postremo auctore Machumete &
magistro eius Sergio late diffusum est: ne mouearis
dū uera loquimur. Caue ne sequaris cecos: disce spiri-
tus sanctū esse deum & tertiā in trinitate fore perso-
nam. Diximus paulo ante deum patrē dum se cogno-
scit uerbum concipere & filium gignere: nunc quod
sequitur adiicimus cognitioni annexam esse appeti-
tiuam quandam operatiōem cuius principiū uolun-
tas est. Inter operationes uero quas uoluntas produ-

cit precipua est amare: Adhibe hic aures & mentem
 erige in deo perfectam & absolutam fateri cognitionem
 oportet & amorem parimodo: cuius processus per
 appetitiuam operationem exprimitur: sicut & uerbi ge
 neratio per intellectiuam. & alia est operatio que in
 telligit: alia que appetit. Intellectiua ex his comple
 tur que sunt quodammodo in ipso intelligente. Nam
 sicut sensibilia in sensu: ita intelligibilia in intellectu
 dicimus esse. Appetitiua autem complementum ac
 cipit secundum quendam ordinem uel motum ad eas
 res que obiciuntur appetitui: & occultum quoddam
 principium sui motus habet. Ea uero que principio
 feruntur archano spiritus nomen acceperunt: nam &
 uentos spiritus esse dicimus & in scripturis procella
 rum spiritus appellantur: quia non apparet afflatio
 nis spiritus initium. Respirationem etiam & arteria
 rum motum ab intrinseco & occulto principio ma
 nentem uocamus spiritum: atque hoc modo congruenti
 quadam similitudine: quantum diuina humanis uer
 bis iudicari possunt diuinus ipse amor a patre filioque
 procedens spiritus dictus est. In nobis duplici ex cau
 sa procedit amor. Aliquando ex corporea & materia
 li natura: & is plerumque immundus est & menti noxius.
 Aliquando ex ipsa proprietate spiritualis nature: cum
 intelligibilia & rationi convenientia adamamus: & hic
 purus est amor & laudabilis & anime salutaris. In
 deo corporalis amor seu materialis locum non habet sed
 ille tantum reperitur qui simplex est & nitidissimus & puris
 simus & quem spiritum sanctum appellamus. Nec nos in
 tellectuali & sancto amore quicquam prosequimur nisi
 quod intellectu concipimus. conceptio autem que fit

ab intellectu uerbum est: atq; ita necesse est amorem
ex uerbo exoriri: amat enim deus quod de se ipso in
telligit: id est uerbū quod concipit intelligendo. Ver
bum autem dei dicimus filium dei: qui & ipse patrē
nouit & amat: atq; ita fit ut amor ipse cui sanctus spi
ritus est nomen ex patre filioq; p̄cedit: fitq; cum pa
tre & filio pariter deus: nam sicut diuinum intelligen
re essentie diuinitatis est: ita & amare. & sicut deus
se semper intelligit ita & sese semper amat & omnia
amat suam bonitatez dum amat. Rursusq; sicut dei
filius qui est uerbum dei in natura diuina subsistens
patri coeternus perfectus & unus deus est: ita & spi
ritus sanctus deus est patri & filio coequalis & coe
ternus. Et quia omne quod subsistit in natura intel
ligibili: apud nos persona dicitur: apud Grecos ipo
stasis: consequens est ut tres personas in diuinitate
ponamus: quia tres sunt subsistentes: pater & uerbū
& spiritus sanctus. Necq; personas dicimus esse per
essentiam diuersas: sed per solas relatiōes distinctas
que ex processione uerbi & amoris proueniunt: atq;
in hunc modum Christiana religio diuinitus illustra
ta distinctas tres personas confitetur in diuinis: non
tres deos sicut Machumetes falso opinatus est: sed
patrem & filium & spiritum sanctum unum esse ab
eterno deū asserimus: nec tamen ipsum patrem qui
filius est: nec filium qui pater est: nec spiritum sanctū
qui pater est aut filius. una est enim patris & filii &
spūs sancti essentia: in qua nō est aliud pater: aliud fi
lius: aliud spiritus sanctus: quāuis in personis alium
patrem: alium filium: alium spiritum sanctum diui
na docēte auctoritate dicamus: nec similitudo in his

que creata sunt summe deest trinitatis. Inuisibilia
 dei sicut Apostolus ait: per ea que facta sunt intelle-
 cta conspiciuntur. Sempiterna quoque uirtus eius ac
 diuinitas quippe relucet in anima nostra & quedam
 diuine trinitatis imago. Est enim anima nostra sub-
 stantia quedam incorporea & ratione predita: & actus
 quidem siue forma organici corporis que dum cor-
 pus mouet & regit sui meminit se intelligit & se dili-
 git. Quibus in rebus quedam apparet trinitas: me-
 morie: intelligentie & amoris. Tria hec ad seipsa re-
 feruntur: quia non est amor sine memoria: nec me-
 moria sine notitia: nam quis meminit aut amat quod
 nescit. Inseperabilia sunt hec a semetipsis & tamen
 quodlibet eorum & simul omnia una essentia sunt:
 & una uita in anima una: differunt tamen: quia me-
 moria non est intelligentia uel uoluntas: nec intelli-
 gentia uoluntas siue memoria. Quod si hec diligen-
 ter inspicias iuenies summe illius trinitatis atque uni-
 tatis uestigium & imaginem quandam: quamuis im-
 parem: quicunque enim sempiternam & incomutabilem
 naturam per memoriam reminiscitur intuetur per in-
 telligentiam: amplectitur per dilectionem. Profecto
 reperit in se ipso summe trinitatis imaginem: non tamen
 omnino similem: sed qualemcumque: ita ut similitudi-
 ne magna inueniatur dissimilitudo. Et si enim homo
 meminit intelligit & diligit: non tamen memoria est: nec
 intelligentia nec dilectio: sed sunt hec in eo & in una
 substantia non sicut accidentia in subiectis que possunt
 abesse: sed substantialiter existunt in anima & unus
 homo est qui habet hec tria. In simplici uero natura
 que deus est: quamuis unus deus sit: tres tamen persone sunt

ut dictum est & ipse deus est & tres persone. Sed illud satis ad rem nostrā est: quia tria hec aliquo modo unum sunt. Reperit̄ & sub aliis nōibus & alio modo in nostra natura illius summe & ineffabilis trinitatis imago: nam mens & notitia eius & amor tria quedā. Mens enim nouit se & amat se: nec amare se potest nisi nouerit se. Duo quedā sunt mens & notitia eius: duo etiam sunt mens & amor eius: Cū se nouit mēs & se amat manet trinitas: scilicet amor mēs & notitia: & hec tria quāuis distincta inuicem sunt unum esse tm̄ dicuntur: quia in anima substācialiter existunt: & est ipsa mens quasi parens & notitia eius quasi proles eius. Mens enim cū se cognoscit notitiam suam gignit: & est sola parens sue notitie. Tertius est amor que de ipsa mente & notitia procedit dum mens cognoscit se diligit se. nō enim posset se diligere nisi cognosceret se; amat enim placitam prolem notitiam suam: & ita amor quidā complexus est parentis & proles: nec minor est proles parenti cum tantā se nouit mēs quāta est: nec minor est amor parente & proles: id est mente & notitia: cum tantum se diligit mens quantū se nouit & quanta est considerat hec rationalia homo & uidēs tria in una essentia concurrere extendit se ad contemplationem creatoris & intelligit unitatem in trinitate & trinitatem in unitate & unum deum colit: unam essentiam & unū principiū: sicut & patriarche & prophete atq; apostoli tradiderūt. Sed audiamus iam tandem ipsos & diuine legis auctoritatē & testimonia in medium affirmamus sine quibus uana est oīs argumentatio. Deū patrem oēs sacre littere confitentur & dei nomen pa

ternitatem ad omnia refert: Et si filium dicimus nō
 possumus patrem negare. De filio adducta sunt te/
 stimonia legis. ergo & pater ostensus est sicut & sal
 uator ait: Philippe qui uidet me uidet & patrē meū.
 Nunc de Spiritu sancto quod cepimus prosequendū
 est. In Genesi legimus: Quia Spiritus dñi ferebatur
 super aquas: quis tunc dominus nisi deus fuit & cu/
 ius Spiritus nisi dei: & quomodo dei Spiritus nisi de
 us: deus est quicquid dei est: nec aliud illi immixtum
 est incōpositus est: simplex est & purus est deus. In
 Tob scriptum est: Spiritus dñi fecit me & spiraculū
 omnipotentis dei uiuificauit me. Dei sunt hec opera
 nō hominis: quis fecit hominem nisi deus: aut uiuifi
 cat hoīem nisi deus: Est igitur Spiritus domini pro
 pter quod dictū est in psalmis: Spiritus domini re/
 pleuit orbem terrarū & hoc quod continet omnia:
 scientiam habet uocis. Quis hic Spiritus nisi deus:
 quis impleat orbē nisi deus cui celū sedes est & terra
 scabellū pedibus eius. Et apud poetas: Deū nāq; ire
 per oēs terras tractusq; maris celumq; profundū tra
 ditum est. Et rursus: Est ne dei sedes nisi terra pon
 tus & aer & celum & uirtus. Propter quod recte ait
 Dauid: Quo ibo a spiritu tuo. ostendens nō esse lo
 cum in quo posset fugere spiritum dñi qui est ubiq;
 Esse autem ubiq; implere & continere mundū soli
 deo tributum est. Deus igit̃ sanctus Spiritus est qui
 hec peragit & futura prenoscit & predicat sicut scri
 ptum est: Responsum accepit Symeon a Spiritu san
 cto: quia nō moreretur nisi uideret Christum domi
 ni. Nō est cur deum negemus qui dei efficit opera.
 Non igitur solus pater deus est; neq; solus filius: sed

spiritus sanctus cum patre simul & filio deus est: quia non aduersatur rationi trinitas personarum in unitate diuinitatis: quemadmodum superius ostensum est. Sed iam trinitatem ipsam ex sacris codicibus demonstramus & Moysen ante omnia audiamus: cuius haec sunt uerba in capite libri quem Genesim nostri uocant: In principio creauit deus celum & terram: terra autem erat inanis & uacua & spiritus domini ferebatur super aquas. Tria commemorat: Deum: principium & spiritum: Ideo in deo patrem intelligimus: in principio filium: in spiritu domini spiritum sanctum. Et accipiatur hoc in loco principium pro filio: sicut in psalmis de suo filio dicit deus: Tecum principium in die uirtutis tue in splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum genui te. Atque ita in exordio nascetis mundi: trinitas ipsa in diuinis personis adducitur: hic si placeret interferi posset de heloem. secundum Hieronymum ad Marcellum: Tentans diabolus primos parentes interposito serpente & suadens ut edant de ligno prohibito: Eritis inquit sicut dii scientes bonum & malum. Quod proinde accipiendum est ac si dicerent: Eritis sicut diuine persone: quibus ignotum est nihil. Et cum eiicitur Adam de paradiso inquit dominus: Ecce Adam factus sicut unus ex nobis. quibus nobis: patri scilicet & filio & spiritu sancto. Sed manifestius eadem trinitas ostenditur cum dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Cum ait faciamus & nostram. plures personas inducit. Cum dicit imaginem: unitatem diuinitatis ostendit. Nec solitarius est cum dicit faciamus: neque alieno a se loquitur qui nostram ait. Duo sunt pluralia uerba faciamus & nostram:

ut uideatur pater cum filio & spiritu sancto miscere
 sermonem: qui non sono uocis sed intellectu expres-
 sus est. Dixerat: Creauit deus celum & terram: Deus
 & creauit singularia sunt: quia unus est deus & una
 diuinitatis essentia. Subiungitur: faciamus & nostrā
 ut pluralitas in personis intelligatur. Idem & P sal-
 mista canit regius dū ait: Verbo domini celi firmati
 sunt: & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quid
 manifestius dici potuit: in conditione celoy tres per-
 sone concurrunt: dominus: uerbum: & spiritus: Do-
 minus patrem exprimit: in uerbo filium accepimus:
 spiritus is est quem sanctū uocamus. Et rursus Pro-
 pheta ut trinitatem personarum in diuinitate cogno-
 scās ter deum prouocat in benedictione: Benedicat
 nos inquit deus deus noster benedicat nos deus &
 metuant eum uniuersi fines terre: Trina dei confes-
 sio trinitatem exprimit personarum. Et cum subdivi-
 ditur: Metuant eum uniuersi fines terre: unitas aperit
 diuinitatis. In ps. quoq; xliiii. multum expresse trini-
 tatem innuit cum dicit filio: Sedes tua deus in secu-
 lum seculi: Et postea subdit: Propterea unxit te de-
 us tuus. i. pater & spiritus sanctus. Et cum sequit:
 Pre participibus tuis mysterium quoq; incarnationis
 aperit de quo suo loco prosequemur. Esaias in uisio-
 ne sua clamantia introducit Seraphin: Sanctus San-
 ctus Sanctus deus sabaoth: Ter sanctus ad tres per-
 sonas refertur: & semel dominus & semel deus dicit
 quia unus est dominus & unus est deus. Et rursus
 idem uates ex persona Christi loquitur & dicit: Do-
 minus meus misit me & spiritus eius: Dominus me-
 us inquit: id est pater meus: misit me. s. filium suum:

& spiritus eius: qui est sanctus spiritus. Quis hic nō intelligat trinitatem. non latuit prophetas hoc mysteriū. Possent & alia plura hmoi testimonia ex ueteri testamento afferi que trinitatem plene & perfecte ostendunt. planius tamen locutus est in euangelio dominus. qui cum in orbem mitteret discipulos euntes inquit docete omnes gentes & baptizate eos in nomine patris & filii & spiritus sancti amē. Tres nominauit personas: in nomine dixit. non in nominibus: ut essentie unitatem in personarum trinitate monstraret. Et Ioannes euangelista: qui de pectore domini ueritatem hausit in epistola sua inquit: Tres sunt qui testimonium dant in celo: pater: uerbum: & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Et apostolus Paulus: Misit inquit spiritū filii sui in corda nostra. Et alibi: Spiritus eius qui suscitauit Iesum habitat in nobis: Et iterū: Ex ipso inquit & per ipsum & in ipso sunt omnia ipsi gloria. Ex ipso dicit ppter patrem: & per ipsum propter filiū: in ipso propter spiritum sanctū: Non dicit ex ipsis aut per ipsos siue in ipsis: nec ipsis sed ipsi gloria inquit: ut trinitatem simul & unitatem cognosceremus. Atq; his testimoniis & auctoritatibus illuminata est desuper Christiana religio. Summa enim fiducia confitetur & predicat unum deum esse qui est causa causarum principium & finis omniū rerum & omnis auctor creature & summū bonum & nihilominus tres personas in deo recognoscit: & trinitatem in unitate ueneratū cui qui aduersa salutis expertem se reddet & ambulat in tenebris & ueritas nō est in eo. Tu uero si sapias de tenebris emerges & candida luce perfusus sa

oratissimā trinitatem & cognoscendo coles & colen
 do cognosces: nec aduersaberis sacrosancto euange
 lio: in quo legitur: uerbum caro factū est. Negat tu
 legifer incarnationem uerbi. Nam cur inquit factus
 est deus homo & in ligno crucis passus: qui alio mo
 do genus humanū redimere poterat. Negat tua lex
 Christi necem & alium suo loco infectum existimat
 nec deum incarnatū cognoscit: neq; crucifixum aut
 mortuū: nos utrūq; predicamus: quia factus est de
 us homo & passus est & propter salutem hominis
 hec facta esse testamur. Ait enim de seipso dñs: Ver
 nit filius hominis saluare quod perierat. constabat
 primi parentis erratu omnes homines culpa teneri:
 clausa erat paradisi porta: nec mortalibus patebat in
 celum aditus: Decebat summā dei bonitatem homi
 nem qui ceciderat reparare: nec miserum esse perpe
 tuo sinere qui ad beatitudinem perfruendam creatus
 fuerat. Sed obstabat iustitia dei que pro peccato sar
 tiffactionem exigebat. dignus erat infinita pena qui
 maiestatem offenderat infinitā: nec homo tanti erat
 qui infinitam posset redimere culpam. Stabat hinc
 diuina iustitia ultionem petens: illinc diuina bonitas
 miserendum esse contendens. Audienda fuit utraq;
 uox: quia uniuerse uie domini misericordia & ueri
 tas: quare & si poterat deus aliter humane imbecillit
 tati consulere. est enim omnipotens: hic tamen cōue
 nientissimus fuit modus quē elegit: ut assumpta hur
 mana natura ipse penas saluaret. Factus est deus ho
 mo ut homo fieret deus. Veritas de terra orta est &
 iustitia de celo prospexit: cōiuncta est humanitas di
 uinitati ut acciperet de plenitudine bonitatis quod

sue defectum suppleret infirmitatis. Fuit hic modus
saluandi humani generis diuine bonitati conueniēs.
satisfactum est iustitie simul & misericordie: satisfar
ctum est amori & odio. Placuit hoc diuine potentie
que omnem defectum nostrum sua uirtute superat.
placuit & diuine sapientie que nihil frustra: nihil nō
decenter ac conuenientissime facit. Et licet necessita
te absoluta: qua necessarium dicimus sine quo aliud
esse non potest: iucarnatio uerbi necessaria non fuit:
tamen eo modo quo necessarium accipitur id quod
conuenientius & congruentius peruenitur ad finem
dicere non pudet ad reparationem hominis incarna
tionem filii dei necessariā fuisse: Ego sum deus: ego
sum dominus: & non est absq; me saluator: ex perso
na Christi inquit Esaias: quia nō poterat homo sal
uare seipsum & necessarium fuit ut homo fieret de9
& deus homo saluaret hominem propter pulchritu
dinem: Et ad propositū apertissime inquit ex no
stris professoribus unus in hunc modum de myster
rio diuine Incarnationis. Suscipitur a maiestate hur
militas: a uirtute infirmitas: ab eternitate mortalitas
& ad dependendum conditiōis nature debitum: na
tura inuolabilis est unita passibili: deusq; uer9 & ho
mo uerus in unitate temperatur: ut quod nostris re
mediis cōgruebat unus atq; idem hominū deicq; me
diator & mori ex uno & resurgere posset ex altero.
Nisi enim esset uerus deus nō afferret remediū: Nisi
esset uerus homo non preberet exemplū. intelligas q̄
cōuenienter filius dei carnem assumpserit ut deus:
& mortem obierit ut homo. Sed queris testimonia
antique legis: nō negabimus presto sunt. Ecce inqt

Esaias uirgo concipiet & pariet filiū & uocabit̃ no/
 men ei⁹ emmanuel: qđ interpretat̃ nobiscū deus. quō
 nobiscū de⁹: nisi q̃a uerbū caro factū est & habitauit
 in nobis. Et iterum eiusdem prophete uerba sunt:
 Puer natus est nobis & filius datus est nobis: cuius
 imperium super humerum eius & uocabitur nomen
 eius admirabilis: consiliarius: deus fortis: pater futu/
 ri seculi: princeps pacis. An nō hic mysterium incar/
 nationis plane ostenditur: & que tunc futura erant
 tanq̃ preterita manifestantur. Puer inquit natus est
 nobis: quia natus est humana paruitate: & datus est
 filius: quemadmodū Ioannes ait: quia sicut deus di/
 lexit mundum ut filium suum daret unigenitū. Da/
 tus est Christus ex diuinitate: natus ex humanitate:
 natus ex uirgine: cuius Imperium super humerū ei⁹:
 quod est imperium Christi nisi lignū crucis in quo
 pependit: mūdum uicit: aereas potestates debellauit:
 & subacto triumphatoq; diabolo regnum suum po/
 tēter intrauit. Oportuit enim Christum pati & sic in/
 trare in gloriā suam: ut inquit in euangelio Luce. Im/
 perium igitur super humerū eius fuit: quia crucē suā
 suis gestauit humeris. quāuis in eo fatigato Symon
 Cireneus angariatus sit eam tollere. Dicitur admira/
 bilis propter signa & prodigia que fecit: lumen cecis
 auditum surdis: claudis ambulationem: debilib⁹ for/
 titudinem: & mortuis uitam restituens. Consiliarius
 appellatur propter euāgelica consilia que adiecit an/
 tique legi. Deus asseritur ne putares purum hominē
 natum: nam deus humane nature cōiunctus est. For/
 tis quia spoliavit infernum & portas ereas confregit
 & uectes ferreos dissipauit. Pater futuri seculi: quia
 d

celum aperuit electis & regnum homini preparauit
eternū: post hanc uitam in celesti Hierusalem. Prin-
ceps pacis: quia nato Christo clausum est apud Ro-
manos templum. Iam & mira pax est orta & gloria
in excelsis deo cantauerunt angeli: & in terra pax ho-
minibus bone uolūtatis. Vnde dicit & alio loco idē
Esaias incarnationem uerbi dicēs: Dominus enim
iudex noster: dominus legifer noster: dominus rex
noster: ipse ueniet & saluabit nos. Quod perinde ac-
cipiendum est ac si dicat: carnem accipiet & mortem
pro nobis subibit. Et rursus: Vere tu es de9 abscon-
ditus: deus Israel saluator. Absconditus inquit: q̄a
in carne latuit saluator Israel: quia sua morte nostrā
mortem redemit. Et ne putes temporalem esse salu-
tem saluationis genus addidit. Israel saluatus est in-
quit in domino in uirtute domini. Et subdit: Salute
eterna: quā consecuti sunt omnes qui ex Israel Chri-
sto crediderunt. Apertissimū testimonium est Esaię
sed audi Hieremiam: sua sunt hec uerba: Ecce dies
uenient dixit dominus & suscitabo germen iustum
ex semine Dauid: & regnabit rex & sapiēs erit & fa-
ciet iudicium: & in diebus illis saluabitur Iuda et ha-
bitauit Israel confidēter: & hoc est nomen quod uo-
cabunt eum deus iustus. Considera uerba & attende
mysteria: Suscitabo inquit germen iustū: id est Chri-
stum sanctum & iustum ex semine Dauid secūdam
carnem: quia ex prosapia regia & de sanguine Da-
uid Maria mater domini nata est. Et regnabit rex
Quomodo regnabit? Sane quemadmodū ipse apud
Mattheum in euāgelio dicit: Data est mihi omnis
potestas in celo & in terra: quod est regem esse. Et

fapiens erit: sapientia creata scilicet que hominis est: & increata que dei est & que est ante secula. Et facit et iudiciū discretiōis scilicet & discussionis. Nunc discretiōis dum eligit ex mortalibus quos uult & alios suo arbitrio dimittit. Et in fine seculi discussio nis quando reddet unicuique secundum opera sua. In diebus illis saluabitur Iuda: id est quicunque crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Et habitabit Israel confidenter: in statu ecclesie triumphantis. Et hoc est nomen quod uocabunt eum deus iustus: ut scias quia Christus ex semine Dauid natus est non solum homo: sed etiam deus est. Nec alteri q̄ Christo hec uerba conuenire possunt. Accedat & alius propheta Baruth nomine: quid ille ait! Hic est inquit deus noster & excitabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem uiam discipline & tradidit illam Jacob puero suo & Israel dilecto suo. post hec ī terris uisus est & cum hominibus cōuersatus est. Docent hec oīa incarnationem uerbi & hominem factū dei filium manifestant. Nunc de morte audi & eos cōtemnito qui Christum uolunt esse translatum & nōdum mortuū sed incredibili dementia citra diem supremū iudiciū cum omnibus angelis interficiendum putant. O nefandā audaciam & stultitiā aliis inauditam: dimittimus angelos: quorum substantia incorporea est & immortalis: Christū interfectū negant & aiunt interficiendum. ac Dauid ex persona Christi: Que nō rapuitunc inquit exolvebam: quia nō peccauit & penas dedit & pro alieno delicto mortem subiit. Quod manifestius Esaias ostendit dicens: Vere languores nostros ipse tulit & dolores nostros ipse portauit: ipse

vulneratus est ppter iniquitates nostras: attritus est
propter scelera nostra: disciplinā pacis nostre super
eū: & liuore eius sanati sumus. omnes enim nos qua
si oues errauimus & unusquisq; in uia sua declinauit
& deus posuit super eum iniquitatem: id est penam
pro iniquitatib⁹ expiandis omnium nostrū. Et subi
ditur: oblatuſ est: quia ipse uoluit & non aperuit os
suum. Et paulo post: Tradidit in mortem animam
suam & cum sceleratis deputatus est: ipse multorum
peccata tulit: & pro transgressoribus rogauit. Si ui
disset propheta passionē Christi uix potuisset aper
tius loqui. Nec Hieremias tacuit tormenta domini
qui eum in ligno crucis ita loquētem inducit: O uos
omnes qui transitis per uiam attēdite & uidete si est
dolor sicut dolor meus. Et ipse Saluator de se ait.
Ecce ascendim⁹ Hierosolymā & filius hominis tra
detur principibus sacerdotum & scribis: & condem
nabunt eum morte & tradent eum gentibus ad illu
dendum & flagellandum & crucifigendum & tertia
die resurget. Et iterum alibi: Sicut Moyses exalta
uit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filiū ho
minis: ut omnis qui credit in eum nō pereat sed ha
beat uitam eternam. Et ne de morte dubites scribit
Euangelista: Cum accepisset Iesus acetum dixit: cō
sumatum est: & inclinato capite emisit spiritum. Pro
phete Christum moriturū & a mortuis surrecturum
predixerunt: euangeliste & obuisse in cruce & sepul
tum resurrexisse tertia die affirmant. Certa res est ni
hil ambiguitatis habet: ueritati omnia consonant. re
surrexit dominus: ascendit ad celum & uenturus est
iterum & faciat iudicium in fine seculi. Tua lex hec

nō recipit: quia nō sapit de Christo que sapere oportet: cuius alterum aduentum non solum euangelium sed antiqui etiam uates ostendūt: sicut paulo ante de Hieremia diximus. Contestis eius est Daniel dicens Ecce in nubibus celi quasi filius hominis ueniebat & usq; ad antiquum dierum peruenit. Et sequitur: Et dedit ei potestatem & honorem & regnū & oīs populi tribus & lingue seruiēt ei. Quib; uerbis uiri doctores iudiciū Christi facile inueniunt in fine mūdi. Et ipse Christus de seipso loquitur: Dico uobis q; uos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue: sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israel. Et in actib; apostolorum legimus: constitutum esse Christum a deo patre uiuorum & mortuorum iudicem. Hec nos de deo sentim;: hec & firmiter credimus: hec salubriter predicamus eternam uitam promittentes omnibus qui Christo credunt & in trinitatis nomine baptizati opera faciunt euāgelio digna. Queris que sit ista uita eterna: quid agat illic homo: qua uoluptate letetur: & quam beatitudinem assequatur. Respondemus cum euangelio Ioannis: Hec est uita eterna ut cognoscāt te uerum deum & quem misisti Iesum Christum: summa ibi felicitas erit: uidere deū in sua natura & eius perfrui bonitate gaudium nostre mentis erit: hac satiabimur: hac implebimur: hinc summa felicitas erit habere deo & deum agnoscere. Videm; enim nunc per speculum ut ait Apostolus: tunc facie ad faciem & in iubilo teste Tob: In facie domini uidebimus lumen & satiabimur cum apparuerit gloria eius & erimus sibi similes sicut ait Ioannes. nec

oculus uidit inquit **Esaias**: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit que promisit dominus diligentibus se. Et **Apostolus** non esse condignas passionibus huius seculi dicit ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Tua lex in alia uita flumina lactis & mellis & uini promittit & cibaria delicata & uxores multas & concubinas & uirginum coitus & angelorum in turpibus obsequiis ministeria & quicquid caro deposcit. Bouis hęc paradus & asini potius quam hominis est. Nam quis mortalis est hominis habes faciem qui per omnem uitam suam corpori seruiat: quis non aliquando in mentis secessum abiit: quis non proficit intellectum aliquando & a sensibus recedit speculando. An non est honoris & glorie uoluptas multo iucundior & diuturnior quam **Veneris**? An non dulcior est bene acte uite laus quam cibus ipse uel potus? Bibit sapiens atque edit ut uiuat. tua lex ideo uitam appetendam homini existimat ut edat & bibat. Sicut in hoc seculo carneus fuit legifer tuus: ita & in futuro carni studendum putauit. Neque curauit facere mentem cui omne studium fuit implere uentrem: atque in ea re summum bonum esse putauit. Quod neque gentiles philosophi preter paucos admisissent inter quos summa fuit de supremo bono dissensio. Alii in doloris preuaricatione felicitatem posuerunt: ut **Didonius**. Alii in honestate uoluptati coniuncta: ut **Calpho** & **Sinomachus**. Alii in scientia: ut **Erilus**. Alii in sola uirtute atque honestate: ut **Zenon** & **Stoici**. Alii in bonis animi & corporis & fortune: ut **Aristoteles** et **Peripatetici**. Soli **Arristippus** & **Epicurus** & eorum schola summum bonum in uoluptate locauerunt atque

his tua lex conformis est qui fex omnium philoso-
 phorum & fetidum cenum fuere. Nec tamen illi in
 eo errore fuerunt ut hanc felicitatem in altero seculo
 expectarent: quibus future uite spes nulla fuit mor-
 talem animā existimantium. Nostri philosophi sum-
 mum bonum nec in terra nec in sensu: sed in celo &
 in deo querēdū censent & eo satiandam mentem exi-
 stimant: & natura instituit nos & celum aspicientes
 uotis omnibus aspiremus: sicut est illud poeticum:
 Os omnium sublime dedit celumq; uidere iussit: &
 erectos ad sidera tollere uultus. Quis nescit finē his
 prestare que sunt ad finem: omnia hec corporea oble-
 ctamenta eo reperta sunt ut spes hominis conseruari
 & in suum finem qui est deus per hec adduci poss-
 set: Quis aut ederet aut biberet aut procreandis libe-
 ris operam daret nisi esset in his aliqua delectatio:
 at hec non est finis hominis qui ad deum factus est
 & nisi ad deum ueniat nunquā quiescit. nec per car-
 nales delectationes ad deum ipsum peruenitur: sed
 quanto his magis immerlus est homo: tanto est ab
 ipso deo remotior: qui aliquando eo beatio r existit:
 quanto angelice diuineq; nature magis ac magis ad-
 heret. Nec curat carnalia desideria: qui bonis fruitur
 spiritualibus: Sicut ignis & aqua simul esse non pos-
 sunt sic delitie spirituales carnalibus non coherent.
 trahunt ille ad se humanam naturam & totam in se
 rapiunt nec sentire sinunt que caro appetit. Gustato
 spiritu decipit omnis caro ut inquit unus ex nostris
 Tua lex in paradiso uoluptates admittit: quas nec
 Solon nec Litingus permisit in terra. Quot fedita-
 tes de cibo & potu & aliis uoluptatibus oriuntur:

quas in paradiso nephas fuerit nominare. Aut enim
gignerentur sine fine homines & implerent omnia
nunquam morituri: aut frustra esset permixtio maris &
femine sine fructu: que etiam in hoc mundo damna
tur. Dices quid ergo feminis opus est si non est coi
tus. Dicimus & nos quid opus est coitu si non est ge
neratio. Propter uoluptatem dices. At hec feda uo
luptas est & indigna que paradysum non ingreditur
Nam quomodo illic pmissa erit hec turpitude que
hic tanquam obscena prohibetur & tantum propter so
bolem aut euitandi maioris mali causa permittitur.
Ipocrates diuine uir scientie uenereum coitum pari
tem esse quandam morbi teterrimi existimabat: que
nos tri conuicialem dixerunt. Quis igitur habens aliquid
humani pudoris: ac ut uerbis cuiusdam gentilis utamur
uoluptatibus istis duabus coeundi atque comedendi
que homini cum sue atque cum asino communes sunt gratu
letur. Non sunt hec que pia mens in celo requirat. Di
cis iterum: Non erit plena felicitas in paradiso si ali
quod defuerit oblectamenti. Genus ergo existimas
cum uariis rebus oblectentur homines: saltatione: ue
natione: piscatione: ludo: lucro: cantu: cibo: potu: ue
nere & aliis quam pluribus. eadem omnia in paradiso tuo
requires: & cum Virgilio dices: Que gratia curruum
armorumque fuit uiuisque cura intentes: pascere equos ea
dem sequitur tellure repositos. Vana hec philosophia
est quam nulla unquam ciuitas bene instituta recepit.
Nos: ut diximus: mentis gaudia & spirituales deli
cias que rimus. Beatitudo nostra quam expectamus
in altera uita est ipsa dei uisio: qua nihil optabili
us inueniri potest. Videbit enim Beatus animus

& que sunt in celo & que sub celo. Quid erit quod
 eius aspectum fugiat qui uidebit uidentem oīa que
 nunc uidentur obscura de deo: de trinitate: de incar-
 natione uerbi: de p̄cessionē sancti spiritus: de sacra-
 mentis ecclesie: de ceteris archanis: tunc aperta erunt
 & manifesta: nullum deerit oblectamentum: nihil re-
 quiret ultra plenus animus. nam quid pleno opus est
 nihil illi deest qui nihil cupit: desideria nostra imple-
 bit optimus ac maximus deus: in quo omnia bona
 insunt: nec ullum cupiditatibus nostris relinquet lo-
 cum: erit deus omnia in omnibus: qui sine fine uide-
 bitur: sine fine amabit: sine defatigatione laudabitur
 Que lingua dicere uel quis intellectus capere sufficit
 illius superne ciuitatis quanta sunt gaudia angelorū:
 choris interesse: cum beatissimis spiritibus glorie cō-
 ditoris assistere: presentem dei uultum cernere: incir-
 cumscriptū lumen uidere: nullo mortis metu affici:
 incorruptionis perpetue munere letari: neq; illuc be-
 atitudo humani corporis in epulis erit aut in uino
 aut in coitu ex redundantia beatitudinis anime glori-
 ficabit corpus ipsum: & similitudinē eius induet
 fulgebit tanq̄ sol in conspectu dei: tenuitati eius nul-
 la resistet materia: leuitas & agilitas īfinita spacia in
 ictu oculi p̄meabit: nihil erit quo amplius ledi pos-
 sit: inuiolabile erit & impassibile more anime: & ita
 totus homo exultabit & dicet cū Propheta: Cor me-
 um & caro mea exultauerūt iu deum uiuum. nec fru-
 stra erit differentia sexuum aut artus reliqui: super-
 fluēt: resurgent uiri & femine integris mēbris & nō
 solum in specie sed in ip̄o indiuiduo humane natu-
 re perfectio reintegrabitur: nec tamen animales ope

rationes aderūt. nec cōmixtio maris & femine: quia
cessabit causa propter quam fuerat introducta. erit
enim completa multitudo hominum a deo prefinita
nec ullus erit carnalis appetit⁹: nec pulsabit tentatio
inimici: non patebit inuidie locus cum peruentum fu
erit ad triumphū pax ibi inconcussa & quies & sum
ma concordia uigebit. Vides inter tuam & nostram
beatitudinem quātum interest nostra felicitas nobi
liori hominis parti id est anime. Respondet tua uili
ori id est corpori: nostra mētalis est: tua carnalis: no
stra fulgens & nitida: tua obscura & fetida: nostra cū
angelis ipsi deo cōmunis est: tua cum suis & aliis
pecoribus. nostram docti omnes philosophi laudāt
tuam uituperant. nostra celo digna est: tua etiam in
terra reprehenditur. Sed dices in sacris etiam codici
bus conuiuia reperiri: que futura uidentur in celesti
Hierusalem potu ciboq; plena. Inquit enim Esaias:
Faciet dominus exercituū omnibus populis in mon
te hoc conuiuū pinguium. Et in Sapiaentia legimus
Miscuit uinum & posuit mensam. Et itez: Venite
& comedite panem meum & bibite uinum quod mi
scui uobis. Et in Ecclesiastico: Cibauit illū deus pa
ne uite & intellectus & aqua sapientie potauit illū.
Et dominus apud Lucam: Ego inquit dispono uo
bis sicut disposuit mihi pater meus: ut edatis & biba
tis super mensam meam in regno meo. Omnia hec
& his similia spiritualem habent intelligentiam: qa
de mensa ipsa sapientie nō corporalis uel cibus uel
potus assumitur: sed mentalis qui suauissimus est ac
mundissimus: Et hic est quem nos expectamus in
futuro seculo. Tanta est igitur nostra dignior q̄ tua

30

felicitas quanto nobilior & diuine beatitudini propinquior. Sed attingamus nonnullas alias tue legis ineptias que tum sacris litteris aduersantur. tum philosophicas rationes excludunt. Dicit legifer tuus quod tetigit eum deus manu sua inter humeros: & usque ad medullam dorsi eius penetravit frigus. Quod perinde est ac si corporeum esse deum affirmet: quia tactus non est nisi per corpus. Nos incorporeum dicimus deum. ait enim Esaias ex ore dei: Celum & terram ego implebo. quod non posset fieri si corporeus esset. & propterea dicit in psalmis David: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Spiritus inquit domini: non corpus domini. Et Ioannes in euangelio: Spiritus est deus. Philosophi deum purum actum dicunt esse principium omnium rerum: nature omnino simplicis & eterne. Quod si corporeus esset: esset compositus ex elementis aut alia materia: & posterior suis partibus neque simplex: neque origo rerum: & creaturas haberet seipso excellentiores angelos. Nobiliora sunt enim spiritua lia quam corporea: quod est opinari absurdum: ne dicamus uos asserere. Nec simul stare potest ut causa causarum sit deus sicut philosophi uolunt & recte uolunt: & compositus inueniatur. esset enim ab alio compositus: & illum nos potius diceremus deum qui composisset. Non est igitur corporeus deus: quia compositus non est. Nec mouemur quia in sacris litteris & caput & manus & pedes & oculi & digiti & cor & uterus & huiusmodi attribuuntur deo. utitur enim spiritus sanctus qui loquitur in scripturis uocabulis que sunt in usu per similitudinem quandam: sicut dicit Ezechiel ex persona dei: Ego uisionem multipli-

caui eis & in manibus prophetarū assimilatus sum
eis: est enim naturale homini per sensibilia ad intelli
gibilia puenire: & omnis nostra cognitio a sensu ca
pit exordium: atq; idcirco spiritualia nobis in sacris
codicibus sub metaphora corporalium exhibentur:
atq; ita fit ut etiā rudes aliquid capiant: qui aliquid
essent diuine sapientie minus idonei auditores. Di
xit preterea tuus Machumetes omnium peccatorū
causam esse deum: & exclamans his uerbis utitur: O
deus quibus uis bonam quib9 uis malam uia pre
bes. Nos mortale peccatum auersionem quandam
esse dicimus ab ultimo fine: nec possibile censemus
deum qui ultimus finis est uoluntatem cuiuspiā a se
auertere: esset enim sibiipsi contrarius. Et si de9 oīa
diligat quecūq; fecit: ut est illud Sapientie: Diligis
omnia que sunt & nihil odisti eorum que fecisti: quo
modo consentaneum est ut peccati causa sit ipse de9
Cui dixit in psalmis Dauid: Odisti omnes qui oper
ant iniquitatem. Et in Ecclesiastico legimus: Om
ne detrimentū erroris odit de9. Cōtraria sunt amor
& odium. Audi ulterius intollerabile tue legis erro
rem: Si uobis inquit aduersa incumbūt: incubuerūt
& ceteris: sunt enim isti dies casus atq; fortune. Ne
gat diuinam prouidentiam curare mortalia: Nos de
diuina sapientia dicimus q; attingit a fine usq; ad fi
nem fortiter & disponit omnia suauiter. Nec sum
me dei bonitati conuenit ea negligere q̄ creauit. Pro
pter quod inquit apud Mattheum dominus: Om
nes capilli capitis uestri numerati sunt. Addit Ma
chumetes angelos creatos ex flāma ignis & peccare
& mortuos esse: Nos cū Propheta dicimus q; deus

fecit angelos suos spiritus & creauit eos ex nihilo & philosophos nobiscum sentientes habemus. qui omnes angelos quos uocant intelligentias incorporeas esse dixerunt: nec peccatum in angelis reperiri posse censemus: qui deum in essentia uidentem omnia uident & omnia intelligunt ad suam perfectionem necessaria. nec est in eis ignorantia peccati mater: nec subiectam corruptioni naturam angelicam arbitramur in qua non est materia que separari possit a forma: sed ipsa forma per se subsistit incorruptibilis & immortalis. Origenis preclari & excellenti ingenii uiri: sicut multa extant preclarissima opera: ita & nonnulli errores puerissimi reperiuntur: inter quos unus ille est: qui demones per dei misericordiam liberandos aliquando a penis asserit. Hunc secutus est Machumetes qui saluandos per Alcoranum malos angelos affirmat. Nos cum *Esaias* de omnibus damnatis siue hominibus siue angelis unam sententiam habemus: quod uermis eorum non morietur & ignis eorum non extinguetur. Et saluator in euangelio damnatis in ultimo iudicio ignem eternum repromittit diabolo & angelis eius preparatum. Quid quod tuus legifer animam humanam portionem asserit anime dei: sic nonnulli philosophi palam tradiderunt & Manichei secuti sunt. Nos humanam animam ad imaginem & similitudinem dei factam dicimus sicut scriptum est in *Genesis*: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. quod de anima dictum est non de corpore. Quod si anima hominis portio esset dei esset utique deus: nec esset homo non deus: quod dicere stultissimum est: cum manifestum sit labi

hominis animam a bonitate in maliciam: a ueritate
in errorem: a gaudio in tristitiam: a spe in desperati-
onem: quod est a dei substantia penitus alienum. Nec
illud uerum est quod in uestra lege traditur animas
hominum ex materia productas esse omnes. asserunt
enim philosophi ab extrinseco esse homini intel-
lectum. Sed quod in nato fit spiritus uite iussu dei. Et the-
ologi rationales animas omnes ex nihilo creatas di-
cunt. Et Adam cum factam uideret feminam: Hoc
os inquit de ossibus meis & caro de carne mea: non
dixit anima de anima. Et Propheta in psalmis canit
Qui finxit sigillatim corda eorum. Ponitur enim cor
pro anima: quia sedes eius in eo est. Et deus sibi ani-
marum productionem reseruauit propter earum di-
gnitatem: qui per Esaiam ait: Omnem flatum ego
feci. quod intelligitur de flatu spirituali: qui est ratio
nalis anima. Preterimus quod celum ex fumo factum
dicitis: quod si uerum esset corruptioni subiaceret.
Preterimus quod solem & lunam equales ab initio uir-
tutis & luminis tuus propheta testatur. Nos dici-
mus celum ex nihilo creatum: & duo luminaria ma-
gna fecisse deum: ab initio luminare maius ut prees-
set diei: & luminare ut minus preesset nocti. Ad illud
transimus quod in uestra lege dulcissimum & saluber-
rimum esse putatis: uxores multas ducere. Quod si
deo placuisset creato homini ab initio non unam tan-
tum sociam preuississet sed plurimas. Nec dixit deus
Relinquet homo patrem & matrem & adheret uxori
suis: sed uxori sue dixit. Nec amicitia inter ui-
rum & uxorem uera esse potest ubi non est equalitas: cum
uir pluribus miscetur mulier uero uni tantum adhe-

reat: cuius est in alias plures distractus amor. Nec
 propterea numerus hominum augetur: quia plures uni
 nubant femine: nam quotidie uiri priuati coniugio
 sine prole decedunt: & presertim cum mulieres numero
 pauciores existant. Iniqua insuper res uidetur &
 naturali aduersa libertate unius urbis ciuium alios
 multiplici matrimonio uti: alios in solitudine degere.
 Nec propterea laudanda consuetudo quae in ueteri lege
 plerosque sanctos uiros pluribus uxoribus fuisse con
 iunctos legitimus: quia non id ex lege aut ex uoluptate
 fecerunt: sed diuina quadam dispensatione & ad
 sobolem procreandam que cresceret in cultu dei. Ta
 cemus de diuortio quod permittitur apud uos con
 tra legem euangelicam & de adulterio & fornicatione
 & aliis sceleribus que licet antiqua lex detestetur &
 noua prorsus abhominetur: apud uos tamen concessa ui
 dentur. Non est quod omnia tue legis errata percurram
 quoniam neque nobis scribendi neque tibi legendi satis est otium
 & tu ipse pro tuo ingenio multa intelligis adeo stultitia
 esse: ut nulla possent ratione defendi: tota de deo
 questio est: ad haec omnia referuntur: totum in hoc consistit
 ut Christum Iesum deum esse credamus: quo concessio
 necesse est eius legi obedire & eius uerbis credere
 qui uerax est & mentiri non potest. In eius lege
 trinitatem: de qua supra diximus in unitate diuinitatis
 cooperimus & incarnationem uerbi: & processionem
 spiritus sancti & reliqua omnia que retulimus usque
 ad extremum iudicium. Quod autem Christus deus sit iam supra
 ostensum est ex ueteri lege atque prophetis. Licet etiam
 ex tua lege monstrare que prophetam & sanctum ui
 rum fuisse Christum asserit. Si propheta & sanctus

ergo uerax. si uerax & deus. nam deum se ipse testatus est dicens: Ego & pater unum sumus: & qui uidet me uidet & patrem: & si creditis in deum & in me credite. & alia multa hmoi per que diuinitas Christi colligitur & equa cum patre & spiritus sancto maiestas. Bene est igitur ut legem nostram amplectaris: que uerax est & salutaris a deo data & tuam relinquant: in qua non ueritas neque salus. homo illam tulit peccatis & ignorantia plenus. Intellexisti quanta adducimus ex ueteri lege testimonia quibus deus ostenditur & homo Christus Iesus & pro nostra salute supplicio crucis affectus. Audiuisti sacras sancti euangelii attestaciones & ipsius Christi uoces que tua lex sanctum habet. Quid igitur obstat baptismo: quis prohibet aquam: quid moraris ingredi? Iam tandem salutis iter cum precellentibus uiris & magnis Imperatoribus ad eternam salutem sub Christo peruenies. Diximus de Constantino seniore & Philippo qui rem publicam tenentes in Christum crediderunt. Post Constantinum creati Cesares idem iter secuti sunt & in fide nostra morierunt: excepto Iuliano apostata qui ex monacho Cesar factus transiit ad idola que uitam laxiorem promittebant. Sed ille in bello Partico penas dedit & sagitta confossus in incertum missa: coactus est cadens dicere: Vicisti galilee. Sic enim per contumeliam uocabat Christum. Fuerunt & aliqui scismatici & heretici qui et Christiano nomine non tamen recta inceserunt. uia Imperatores Christiani nullo errore polluti inuenti sunt: Louianus: Gratianus: Iustinianus: Valentinianus: Iustinus: duo Theodosii: Archadius: Honorius: Caro

lus Magnus: Ludouicus: et plures Franci & Theo
 tonici: tres Ottones: Henrici aliquot: et nō pauci sub
 aliis nominibus. Preterimus alios reges fama claros
 qui uel in Gallia uel in Hispania uel in Anglia uel in
 aliis prouincijs Christianis sacris initiati fuerunt &
 in domino mortui ad uitam creduntur migrasse be
 atam: cum his nō est cur te pudeat Christi iugū subi
 re & sub eo regnare: per quem reges regnant & legū
 conditores iusta decernunt. Multos inuenies reges
 qui te colētem Christum honorabunt. Etsi enim ali
 qū horrebant reges Christi nomen & propter idola
 Christianos persequebantur: posita tamen propter
 Christum idola delerunt. Honestā hec societas est cū
 qua te uocamus in uiam ueritatis & pacis: illa nihil
 dignitatis habet cū qua te tua lex in deuia rapit: nā
 preter Othomanoy familiam de qua natus es & il
 lustres progenitores tuos. Quis est qui magnopere
 laudari inter sarracenos queat. Celebratur Saldani⁹
 quidā & aliqui pauci nomen habent: qui res memo
 ria dignas gessere: at Christianoy excellētissima no
 mina oēs historias impleuerunt: Noti sunt in Siria
 & in Egipto & in Asia: Gotfridus: Balduinus: Bo
 hamundus: Tancredus: Cōradus: Philippus & alii
 admodū multi qui ab extremis Galliarū & Germa
 nie finibus cū ingentib⁹ copiis Hierosolymā petiere
 iterq; sibi per medios hostes ferro paruere. Hos ti
 bi comites dam⁹: cū his te xpō iungere cupimus: ho
 nestiores hi focii sunt q̄ Egiptū effeminati aut im
 belles Arabes. Tua origo sicut accepimus Scithica
 est: inter Scithas multos fuisse uiros in armis claros
 memorie tradit⁹: qui uectigalem Asiam plurib⁹ secu

lis tenuerunt & Egyptios ultra paludes eiecerunt.
Non sunt comparandi aut Egyptii aut Arabes Sci
thico generi: nō est forti & gnauo equa societas. Mi
randū est tantū potuisse suis festinationib⁹ Arabes
ut audaces & prestantes Scithas in suā societate ad
duxerunt. Quid societate: nō est hec societas: seruit⁹
est qñ eorum legi subiectus es: que utinā lex esset &
nō deceptio ac prestigium. conformior tibi cū Chri
stianis societas erit. Fortibus uiris facile amirantur
fortes: uirtus uirtuti placet. Pulchra & stabilia sunt
inter equales cōsortia si eadē religio est idēq; cultus
dei. Age igit accipe Christianos socios: accipe fidem
& baptismū qui te hic in terris faciet magnū quoad
uixeris & post obitū in celo beatum reddet. Audisti
promissa euangelica & quomodo cuncta que dixi
mus ueteris legis auctoritate probantur. Sed times
ne te decipiamus: recordaris tue legislatoris: qui asse
rit legem & prophetas a Iudeis: euangelium a Christi
anis esse corruptum: tantūq; de ueritate uel noui tes
tamenti uel ueteris remansisse quantū Alcarano cō
tinetur. Exploratū id forsitan arbitraris & uerū esse
atq; idcirco testimoniis nostris nō adhibes fidē: nec
baptizari audes aut in Christū credere. Utinam tam
bonus fuisset tuus legifer q̄ callidus: tam uerax q̄ uer
sut⁹: tam iustus q̄ iniquus: tota est artificiosa & frau
dulenta lex eius: nam qui diuinū sibi abesse auxiliū
nō ignorabat ad humanas confugit astutias. Cupie
bat legē edere que sibi nomen daret. Femina q̄ etiaz
per flagicia exoptabat ut Nero stratus ille qui Diar
ne Ephesie templū incendit: & animaduertens anti
quam & nouam legem quāuis honesta esset durā tñ

uulgo uideri & seruatu difficilem: suam in se edidit
 que uoluptatem humano generi amicā permitteret:
 sic enim facile fieri posse existimauit ut innumerabi
 les populi in suas traditiones concederent: nam gen
 tiles quāuis laxiori legi tenerent̄ q̄ Christiani: conti
 nentia tñ & modestiam & frugalitatē cōmendabant
 & philosophis auscultabāt uirtutis amatorib⁹. nec
 sinebāt suos ciues corrūpi uitus aut uoluptate mar
 cescere. Creuit igit̄ secta Sarracenoꝝ licentia uitioꝝ
 placuit uxores ducere quot mallent easdēq̄ dimitte
 re cū displicere cepissent: habere cōcubinas q̄ plures:
 & omne libidinis genus posse prouolui: indulgere
 uentri cuncta que uellent & ori preter uinum & uni
 uersis iūmergi uoluptatib⁹. Et si enim aliqua ieiunia
 in lege tua precipiunt̄: id etiam ad irritandā uolupta
 tem factū est: nam Sarraceni diem ieiunantes nocte
 quā longa est epulant̄ & bibunt. Nec aliam ob cau
 sam uini usus interdictus est: nisi quia noceret in ar
 dēti terra qualis est Arabia: & maior est in frigidis
 uoluptas poculis. Hoc unum ergo in Machumetis
 inuentum fuit ut legem propagaret suā: ea precipiēs
 que grata essent auditoribus & maxime plebibus q̄
 iumentis similes existunt. nec fefellit eum opinio in
 hac parte: placuit noua lex & breui tpe ita coaluit ut
 in multis populis gentib⁹ ac linguis reciperēt: cuius
 fundamēta in uoluptate iacta fuerūt. Verū sicut agri
 cola nō prudens postq̄ uineam plantauit fossam cir
 cumducit & sepem ne destruat̄ a feris: ita & Machu
 metes suā legē conseruare ac munire statuit. aiāduer
 tit homo sagax duobus modis suū dogma conuelli
 posse atq̄ confundi: auctoritate scilicet & ratōne: atq̄

aduersus hec duo que poterant inueniri remedia nõ
neglexit. Auctoritati apposuit quod pauloante ret/
tulimus: antiquam scilicet & nouam legem depraua/
tam esse: nec quicquam ueri restare nisi quod Alco/
ranus haberet. Rationi arma obiecit: iubens ne quis/
piam de sua lege disputaret: neue rationem quereret.
in eum qui contra niteretur ferro uindicandum esse
Atq; huiusmodi uallo suam legem callidus uetera/
tor cõmuniuit. Sed non est hic adamantiu⁹ murus:
neq; ferreus: neq; ex uiuo lapide: fragilis materia est
creta & luto munita domus: facile oppugnabit: neq;
resistit telis nostris: facile ruunt edificia in arena fun/
data: aggrediamus hec telis tue legis munimenta:
Corruptionem imprimis sacrarum litterarum obii/
citis: hoc ei probandum fuerat que factum asserit sa/
tis nobis erat negare factum: libet tecum aliter ager/
re & apertam tue legislatoris calumniam ostendere.
Lex Iudaica quã Moyses & prophete tradiderunt
antequã Machumetes nasceret pluribus seculis scri/
pta fuit & multis in locis promulgata & in alienas
translata linguas: nec fuit unus interpres sed plurimi
Rogante Ptolomeo Phyladelpho septuaginta pre/
soyteri legem interpretati sunt & consona dixerunt.
Aquila etiam & Theodocion & Simacus & alii ue/
tus testamentũ traduxerunt. Facta est aniqua lex &
Graeca & Latina multis etatib⁹ anteq̃ tua promulga/
retur. implete sunt omnes bibliotece Mosayca & ali/
orum prophetarum traditione: Alexandria: Rome:
Athenis: Carthagine: Siracufis: Toleti: Lugduni:
& in omnibus locis que insignia essent: siue apud
Grecos: siue apud Latinos uetus testamentum ex

Hebraica ueritate traductum & habebatur & publi
 ce legebat. Quis ille Iudeus tam potens fuit qui cor
 rumpere legem ubiq; gentium potuit. nondum nar
 tus erat Christus cum septuaginta interpretum edic
 tio facta est. Quo tempore nulla erat causa corrup
 pende legis: cum nulla esset cum Christianis nondū
 natis de lege contentio. nec propter alios oportebat
 legi aliquid detrahare qui legem nō acceperant. nec
 propter se qui talem acceperant & laudabāt. Si qua
 corruptio interuenit in ea potuit interuenire q̄ apud
 Hebreos remansit: non in ea que inter Latinos &
 Grecos diuulgata est & per infinitas diffusa prouin
 cias: quanq̄ nec Iudaica corrupta est: que usq; in hāc
 diem cum Greca & Latina traditione concordat.
 Difficilis ac pene impossibilis fuisset corruptio in
 tot manibus: Machumete leue fuit unum codicem
 corrumpere & illum tanq̄ uerū his tradere qui sibi
 ab initio crediderunt. Qd̄ si multi sunt hodie apud
 uos codices unius continentie non tñ idcirco ueritas
 in eis est: ab uno enim qui falsus erat emanantes om
 nes falsitatem continent: quia non defluunt ex ama
 ro fonte dulces riuuli. Querimus ex te magne prin
 ceps si te iudice duo rationum codices afferant quo
 rū alter ex altero transcriptus existat & in eo de quo
 est facta transcriptio Sempronius mille debere talen
 ta scriptus est: in exemplari duo milia: cui potius fir
 dem dabis: aut nō exemplo magis q̄ exemplato. He
 brei parentes antique legis existūt & apud eos exem
 pla legis habentur: apud alios exemplaria. Rursus
 ex te querimus: Quattuor inueniuntur rationum li
 bri apud quattuor negociatores: Seium: Gaium: Ti

tium & Sempronium: In eo quem Sempronius pro
ducit creditor ipse Lucii in centum talentis scriptus
inuenitur: in alius debitor: cui credes: quid responde
bis: an non tres libros uni prefers: certe non dubitabis
preferre: si ita iudicas soluta questio est. Quattuor li
bri habent uetus testamentum: unus est Hebreorum:
alter gentilium: & tertius Christianorum: ultimus Sar
racenorum: qui a ceteris discrepat: medax enim est:
nam reliqui conformes inueniuntur: nam & greci qui
gentiles erant ante Christi aduentum & Latini ante
Machumetem: uetus testamentum non alio modo ha
buerunt quam nos hodie habemus. Hoc fortasse infeda
ri posses: quia non reperiuntur hodie gentiles qui bi
bliothecas habeant ueteres: sed interroga Iudeos in
uenies uera esse que dicimus: & adhuc extat Iosephus
Hebreus qui translationem antique legis in manu
Ptolomei quem nominauimus emanarunt que usque
in hanc diem perseverant & Hebraice ueritati concor
dant. Stulta est igitur Machumetis fictio & turpis
inuentio nec quicquam habet uerisimile: nec tam confusio
ne quam irrisione digna est. Quod dicimus de ueteri tes
tamento idem licet de nouo intueri: quod nec ab uno
scriptum est: nec in una lingua: nec in uno loco: nec in
uno tempore: & tamen una sententia est & unica concordia.
Quod Greci habent hoc Latini: hoc Hebrei: hoc Si
ri Armeni hoc omnes barbari christum colentes. Quis here
tici aliqui ad tuendos errores suos corrumpere non
nullos codices ausi fuerunt. Quid ages: quid dices: cui
fidem adhibebis: an soli Sarraceno: an Latino: an
Greco: an Hebraico: multo antiquior est christiana lex
quam Sarracena. misit christus adhuc in terra existens disci

pulos suos in orbem ut predicarent euangeliū omni
 creature. Audita est in omni terra euangelii tuba: si-
 cut scriptum est: In oēm terram exiuit sonus eorum
 & in fines orbis terre uerba eorū. Vulgata est & re-
 cepta lex Christi per totum Romanū Imperium pri-
 us q̄ tuus legifer prodiret in lucem. Et idem euange-
 lium quod nunc habemus oēs gentes susceperunt. Nec
 fuit maioribus nostris aut facultas corrūpendi rem
 a deo uulgatā aut necessitas cū nō esset Machume-
 tes cum quo de fide contenderent. corruptio ei neces-
 saria fuit qui nouā legem edere uoluit: ueteri & noue
 cōtrariam. Nec dubiū faciet iustus iudex quin Chri-
 stiano maior fides adhibenda sit uel Christi lege q̄
 Sarraceno. ipse enim conseruator est sue legis & ma-
 net in traditōe patrum: Sarracenus ab ea recessit &
 inuentōnes sequitur nouas quas sui maiores ignora-
 uerunt. Euangelia apud nos quattuor recepta sunt:
 que summa diligentia: uigenti studio: & acri discus-
 sione sancti patres in generalibus conciliis nō prius
 amplexi sunt q̄ esse uerissima multis modis recogno-
 uerūt. Non est igit̄ q̄ tuus legifer de corruptione sa-
 crarū litterarū possit obiicere. de ciuitate dñi que est
 ecclesia inquit in psalmis Dauid: Fundauit eam dei-
 us in eternū. Non esset fundata in eternum ecclesia si
 fundamentū eius quod est euangeliū uiolari aut cor-
 rumpi potuisset. Nec uerum fuisset quod ait prophe-
 ta Baruth: loquens de lege dei: Lex que est in eternū.
 Nec illud staret quod dicitur: In eternum permanet
 uerbum tuum & in seculum seculi ueritas tua. Nec
 Esaias uera fuisset de Christo locutus dicens: Su-
 per solium Dauid & super Regnum eius sedebit:

ut cōfirmet & corroboret illud in iudicio & iusticia
usq; in sempiternum. Nos Gabriele angelo credim⁹
qui de Christo Marie uirgini sic ait: Dabit illi do-
minus deus sedem David patris eius & regnabit in
domo Iacob in eternum. Quomodo regnat Christ⁹
in domo David nisi per fidem. quomodo per fidem
nisi per euangelium in eternum. quomodo per euan-
gelium in eternum si corruptum est euangelium men-
dax lingua falsa calumnia. Ego uobiscum sum inq̄t
dominus usq; ad consummationem seculi: & Osee
prophete uerba ad ecclesiam conferūtur: Sponsabo
te mihi in fide usq; in sempiternum. Et ad Petrum
uicarium suum inquit saluator: Tu es Petrus & su-
per hanc petram edificabo ecclesiam meam: & porte
infernī nō preualebunt aduersus eam. Et iterum: Ro-
gavi pro te Petre ut non deficiat fides tua. Preualu-
issent porte inferi & defecisset fides Petri si falsum
esset euangeliū quod sequimur: sed manet fides ma-
gni pastoris in ecclesia Romana que nunq̄ inuenta
est errasse: neq; errabit in eternum: magistra est enim
& mater omniū fidelium & disciplina ueritatis. Ca-
ue Machumetes caue magne princeps. ne sequaris
errorem Porphirii Siculi: qui tue legi consona dixit.
Is ex Christianissimis ad idola transiens ait se deos
consultuisse quid de Christo sentirent: & illos respon-
disse bonū uirum fuisse Christum: sed peccasse disci-
pulos eius qui diuinitatem ei attribuerāt quam sibi
ipse nunq̄ erogasset. Hoc decrum testimoniū est id-
est idolorū que tu demonia esse nō dubites. An non
intelligis fraudem. an nō uides tui legiferi & demo-
num esse unum argumētum: unam collusionem: unā

fallaciam; & Christo diabolum inuidere eiusq; glo-
 rie & maiestati detrahere: cuius cōsilio atq; suasu tua
 lex edita est: Euangelice atq; Mosayce cōtraria. Di-
 ces pari modo Christianam legem Mosayce aduer-
 sari: nam que iussit Moyses plurima uetat & pmit-
 tēs que ille uetuit. Nescis antique legis archana que
 diu grauida fuit nouam in utero gerens: & cum stai-
 tutum diuino cōsilio tempus uenit eam peperit. Vi-
 dit Hieremias per spiritum legem hanc nouam cum
 ait: Ecce dies uenient dicit dominus: & feriā domui
 Israel & domui Iuda fedus nouum non s̄m pactum
 quod pepigi cum patribus eorum: sed erit pactum
 quod feriam cum domo Israel. Post illos dies dicit
 dominus dabo legem meam in uisceribus eorum &
 in corde eorum scribam eam & ero eis in deum. No-
 uum fedus inquit: quia baptismus circumcisioni suc-
 cessit. & legem meam inquit scribam in corde eorū:
 quia uetus lex in tabulis lapideis scripta fuit noua per
 charitatem in corde hominum radicata. Et ero eis
 in deū: quia noue legis auctor & promulgator Chri-
 stus deus & homo est: antiqua per Moysen innotu-
 it tantum hominem: & adueniente perfecto euacua-
 tum est imperfectum: nec amplius in preputio nobi-
 scum deus sed in corde pascitur dicēte Apōsto'o: Si
 circumcidimini nihil prodest uobis: nec ulterius ceri-
 monie legis habent locum: uenit enim ille de quo lo-
 quit in Deuteronomio Moyses propheta: De gen-
 te tua suscitabit tibi deus: ipsum sicut me audies. Et
 subditur: Ponā uerba mea in ore eius loqueturq; ad
 eos omnia uerba que precepero illi. De Christo hec
 prophetia est qui locutus est ex ore dei: quod uerum

erat os suum: in cuius aduentu legalia & cerimonie
erant: sicut apud Mattheum scriptū est: Lex & pro
phete usq; ad Ioannem. Sacramenta enim que uete
res & prophete obseruabant adnunciatiua erant uen
turi Christi: que in eius aduētū completa cessauerūt
& alia instituta sunt uirtute maiora: ueritate meliora
actu faciliora: numero pauciora: & sicut sacerdotiu;
mutatū est: sub cuius administratione lex erat: ita &
legem mutari oportuit. Non est igit; aduersa ueteri
noua lex que in eius uentre conclusa erat: & adueni
ente Christo & euangelii luce clarescente: patefacta
circumcisioni & aliis ceremoniis antiquitus obserua
tis: sicut prefinitū erat finem imposuit. Est aut; Chri
stiana lex tanto dignior q̄ Iudaica: quanto nobilius
est oraculū dei q̄ hominis. Cognoscis iam nisi falli
mur ueritatē & maiestatē nostre legis: nec utilitatem
ignores: incipisq; de tua diffidere & ardes desiderio
disputādi uellesq; latius cuncta discutere: sed obstat
legifer tuus & inquirere uerū prohibet & incrimina
tur & clamat: Non est mea lex q̄ disputatōni subiici
enda sit. Caue ne quid loquaris arma sunt in manu
tua dū mihi credis multū imperii adeptus es qui nō
audiunt meā uocē gladio cōterendi sunt ensis mee le
gis dignitatē tuetur: in Arabia ortus eius fuit ex par
uo principio: quantū creuerit uides: Egyptū adieci
mee legi & Siriā & Mesopotaniā & Libyam & In
diam & Mauritaniā & partem Hispanie & diuitez
Asiam & doctā Greciā & fortem Traciā & nobilē
Macedoniā. Sūt & alie q̄ plurime regiones sub Im
perio mee legis q̄ armis nō uerbis quesite sunt: mu
liebre est uerba uerbis refellere: uiri ferro decertant.

Si nō fuisset uera mea lex: nō dedissent superi Impe-
 rio nostro necnon dñationi nostre tantus successus
 atq; prosperitates: amat nos deus & legis odorē sen-
 tiens gratulañ & sternit iter uictoriis nostris: scis q̄
 feliciter sepe in hostes pugnauisti & modo in Ponto
 & sepe in Grecia: heu fili quid cogitas: quid moliris:
 tot triumphis sub mea lege illustrat⁹: Christū seque-
 ris cuius cultores strauisti totiēs & in titionem usq;
 cedisti. Caue ne meam linquens legem relinquaris a
 deo: credimus his te uerbis non parum cōmoueri &
 aliquem inesse in tua mente timorē. Sed audi q̄ ina-
 nis est timor: Omnis qui malū facit inquit in euan-
 gelio ueritas odit lucem: fures noctu domos per-
 fodiūt & in obscuro adulteri latitant: nō adhibent te-
 stes qui peccant: nolūt deprehendi mendaces: cū his
 sentit tuus legifer: ueretur ne disputando sue legis ua-
 nitates innotescant: uerēt ne pudenda sua detegātur:
 prohibet disceptari uerbis: armis defendi suā legē iu-
 bet: nec aliū iudicem q̄ ferrū deposcit: multūq; gloria-
 tur de sue legis incremēto. Diximus cur creuerit: ple-
 bes uoluptas allexit: neq; inficiamur multas tue gen-
 tis uictorias partas & ingentia cōfecta bella. Et tu
 ipse in preliis clarus euasisti: uicisti hostes nō paucos
 & triumphasti sepe. fuisisti tamen etiam aliquādo ui-
 ctus: parua Christianorum manus tuas ingentes co-
 pias: ut ante diximus apud confluentes Samum &
 Danubium paucis ante annis deleuit: nō milites ue-
 terani: non duces in bellis ante probati nō uiri nobi-
 les armis potentes & equis: sed pauci cruce signati
 ex agris collecti inerme & nudi: fide tamen ar-
 mati ferro fulgentes & auro tuos fuderunt exerci-

tus. Quod si uictoria ueritatem legis ostendit hoc uno prelio satis admouebare in quo multi fugerunt paucos. Tue uictorie nihil miraculi habet: ad quas nunq sine grandi tuoy prerogatiua uentum est. Sed quid agimus non his argumentationibus stat recta fides: uici: fudi hostes: imperium teneo: si sic licet arguere uera fuit sub Alexandro Magno tot uictoriis illustrato: & sub eius successoribus religio: qui & in Grecia & in Asia & in Siria & in Ggypto & in Libya & in Perside & in Scithia & in Indis regnauere: imperio per arma quesito. Vera etiam Romanorum fides usq; ad priorem Constantinum: qui orbem sibi ferro subiecerunt & omnes domuere quas adiere gentes. Scimus tamen & Alexandrum & eiheredes & Romanos & qui sub eis erant: Iudeis exceptis: idola coluisse: alii Iouē: alii Martē: alii Mercuriū: alii Solez & Lunam & alia sidera. Multi etiā ut Egyptii animalia bruta colebant: quis nescit inquit unus ex poetis: uolusi bithume qualia demens Egyptus portenta colat. Corcodilon adorat & qđ stultus fuit & allium & porros & cepe inter numina posuerunt. Preclare tamen Egyptiorum uictorie memoratur: sicut de Osiridi proditum est qui uictū peragrauit orbem. ergo & deos Egyptiorum recipimus & ueram eoy religionem fatebimur: quia uicerunt. Non sic ratio suadet neq; sic Iudei sensere q uicti ab Asiriis & ab Antiocho & a Romanis & in seruitutē ducti: nō tñ uictoy leges de diis acceperūt sed uicti & angariati & mille modis oppressi in sua lege manserūt. Nec nos Christiani cū prelio superamur aut aliis calamitatibus affligimur legē nostram

aut relinquimus aut accusam⁹: sed arbitramur pium
 deum nos tanq̄ filios propter peccata que cōmitti-
 mus uerberare: quia non paremus euangelio nō ser-
 uamus legem nostram neq; manemus in traditione
 sanctorū patrū: sed uicti fragilitate aberramus & laz-
 bimur ut homines. ipse uero lapsos corrigit & pla-
 gis multis nostras iniquitates emendat: cognoscim⁹
 errata nostra & considerantes que fecimus minores
 esse penam q̄ delictum non ignoramus. Si cadimus
 in bello: si amittimus regnum: si iugo seruitutis op-
 primimur: dicimus cum Daniele propheta deū esse
 in celo qui reuelat mysteria: mutat tempora & trans-
 fert regna ut uniuersi cognoscant q̄ dominat̄ in ex-
 celsis in regno hominum: & cui uoluerit dabit illud.
 Nouimus deum & Iudeos & Christianos posse cū
 uelit & uoluisse aliquando alterius secte hominibus
 subicere propter offensas populi qui eum ad iracun-
 diam prouocauit: sed conuersi ad deum non despera-
 mus misericordiam consequi. quāuis enim irascitur
 deus ut inquit Propheta: nō tamen obliuiscitur mi-
 sereri: Pius est & benignus: nec deserit clamantes ad
 se. Absit autem ut propter uictoriam meliores esse
 credamus religionem uictorum. Sic enim fatendum
 esset omnes qui uicerūt Hebreos melius de deo sen-
 sisse q̄ ipsi uicti: quo neq; tu diceres neq; tuus legifer
 qui defensionem sue traditionis in armis collocat: &
 omne genus ratiocinationis effugit maximum ini-
 quitatis indicium. Non sic beatus Petrus qui dona-
 tis a Christo domino celestis regni clauibus & pas-
 tor constitutus gregis Christiani paratum se ait ra-
 tionē omnibus reddere de ea que erat in ea fide: nec

aliter suos auditores edocuit & beatus Laurentius
martyr: Mea uox inquit obscurum non habet sed
omnia in luce clarescunt. Et in euangelio: Non pro
bat dominus eum qui lucernam accendit & sub mo
dio ponit: sed super candelabrum eam esse uult: ut lu
ceat omnibus qui sunt in domo: & predicari uerba
sua super tecta iubet & de seipso dixit: Ego palam
locutus sum mundo: deceptores & pseudo prophete
in angulis predicant & uolunt occulta esse que dicunt
sed iuramenta taciturnitatis exigunt: sicut Rome ac
cidit in his qui bacchanaria celebrat. in occulto enim
deo suo sacrificantes nullum flagitium libidinis ob
mittebant. Quod si alia non essent aduersus tuam le
gem iudicia: hoc unum sufficere potuit: quia prohib
uit eius lator in disputationem uenire: sciebat non
equa esse neque uera que tradiderat: uidebat ueterem
& nouam legem contra se stare: intuebatur philoso
phorum acutissimas rationes sibi aduersas esse: nec
sperauit in cetu hominum aut in scholis uirorum ex
cellentium sua deliramenta posse defendi: animadi
uertit homo sagax & ingeniosus in malo gentiles qui
deos colebant damnatos esse & iam propemodum ex
terminatos: nec Iudeis locum esse quorum lex trans
lata esset cum sacerdotio ad Christianos. cumque sta
tuisset nouam legem idemque sibi nomen daret sperauit
quod modo euenit: iratum deum Christianis qui sine
legis mandata transgrediebantur aduersus transgres
siones uictoriam concessurum: atque idcirco sue legis de
fensionem in armis collocauit: quam alioquin homi
nibus gratam propter licentiam uoluptatum non am
bigebat diaboli hoc fuit inuentum: antiquus hanc uiam

40
sue nequitie serpens excogitauit qui cū uidisset sese
procul eiici & Christiana religione augescēte idola
deberi nec amplius deorum multitudini locum esse:
sed unum tantum deum adorari cum patre & spiri-
tus sancto Iesum Christum. Heradio imperante Ma-
chumetis spiritum excitauit: cumq; sibi ministrum
elegit hominem ritu prius idolatram: fortuna paupe-
rem: mente superbum: natione Arabem: qui cōsilio
usus quorundam Iudeorum & Christianoꝝ puer-
forum: inter quos fuit Sergius spiritu ambitiōis in-
flatus legem tertiam edidit ex ueteri & noua con-
flata multis ineptiis extrinsecus adiectis legem dixi-
mus: quia ipse legem uocat: nos blasphemiam rectiꝰ
appellamus. Fugasti frontem: auertisti oculos: hor-
ruisti: turbatus es: subiratus es: dum hec dicimus. At
si ueritatis amicus es audienda est ueritas: neq; tuus
legifer si tibi amicus est ueritatem interdicit que tan-
to magis amica est quanto salubrior & humani ab
ipsa natura cōuenientior. Audi uerum & discite quo-
modo sit appellanda lex. legem dicunt esse philoso-
phi quod ratione precipiūt & sunt qui nil aliud legē
affirmant q̄ rectā rationem a diuino numine ductā:
quicquid igit̄ rationi aduersum est legis nomine ca-
ret. At tuus legifer ratiocinari de sua lege phibet &
solū arma illi suffragari uult. Non est igit̄ dicēda lex
nisi ex illis quarū conditores apud Esaiam dñs ma-
ledicit. Docet nos Dauid agnoscere legem dñi: dum
ea que propria sunt exponit: attende & uidebis an
Machumetea lex de celo sit & a numine tracta diui-
no an aliunde lex dñi inquit Propheta imaculata cō-
uertēs animas testimonium domini fidele sapientiā

prestans paruulis. Immaculata est lex domini: quia
mala queq; excludit neq; libidinem neq; turpitudi-
nem ullam admittit. Sic apud eundem Prophetam
eloquia domini casta dicunt. Et apud Iob legit: nō
inuenietis in ore meo iniquitatē nec in faucib⁹ meis
stultitia personabit. Et Apostolus: Lex sancta in-
quit & mandatū sanctum & iustū & bonū. At quo-
modo Machumetea lex immaculata: que stupra &
adulteria & omnes libidinum maculas ac feditates
admittit. Dices q̄a ieiunia quedā precepit & oratio-
nes & elemosynas. Non damnamus: hoc absit ut ea
mala dicamus: inuentorē eorū Machumetē esse ner-
gamus: absq; Machumete sciebamur hec esse bonas
ieiunauit Helias: ieiunauit xp̄s. Orare & frāgere esu-
rienti panē suū & egenos & uagos in domū ducere
multo antiquius est q̄ tue legis inuentū. multi nos le-
gillatores ad opera pietatis inuitarunt. Vex adulteri
rari: fornicari: seruire uentri & in sceno uoluptatū ia-
cere solus tu⁹ legifer inter bona collocat. solus Ma-
chumetes est q̄ turpia docet & flagicia precipit: quā-
uis hereticoꝝ more ut facilius decipiat bona simul
& mala cōmiscet. At lex que dñi dicitur ut inq̄t Pro-
pheta animas cōuertit. quo conuertit: ad deum con-
uertit: ad suū creatorem: ad summū bonū: ad ultimū
finem. At lex Machumetea nō conuertit ad deum
sed auertit ab eo. Dicit enī dñs deus: Estote sancti
quia ego sanctus sum. Machumetes: Vxores inq̄t
ducite & concubinas quot placet: nā ego quadragin-
ta uiroꝝ in meis lumbis uires habeo et uxorib⁹ atq;
ancillis permisceor plurimis. Quid de testimonio fi-
delicum data est Moysi lex dñi in mōte Synai ful-

47
gura & coruscationes apparuerunt & signa de celo
que testimonium legi prebuerunt. lex Christi mira-
culis admodum multis confirmata est dicente ipso:
Si opera nō fecissem in eis que nemo alius fecit: pec-
catum scilicet infidelitatis nō haberēt. Et propterea
de ueteri que conuertit ad suum creatorem ad sum-
mū bonum & noua lege inquit Dauid: Testimonia
tua credibilia facta sunt nimis. Et in euangelio Lu-
ce circa finem legimus: Illi profecti predicauerunt
ubiq; domino cooperante & sermonem confirmāte
sequentibus signis. At Machumetis legem: que si-
gna que miracula probant: audiam⁹ eum: Non sum
missus inquit nisi in uirtute gladii: & qui nō susce-
pit meaz prophetiam occidat aut reddat tributū pre-
ciū pro infidelitate sua. Quid est hoc: nunquid ma-
nifeste negat se miraculorū uirtute carere & ficta fal-
sacq; esse oīa signa demonstrat: q̄ tue legis doctores in
populis predicant. Non habet igit̄ tua lex testimo-
niū nisi in armis: sed id nō est fidele ut ante docuim⁹
Ad ultimū transeamus & quomodo sapientiā pre-
stet paruulis: id est populis tua lex animaduertamus
Sapientia ut antiqui tradiderunt diuinarum & hu-
manarum rerum scientiam continet: estq; ad modū
sapida & dulcis dum amorem diuinitatis mentibus
nostris instillat. Propter quod inquit Psalmigrā-
phus: Quam dulcia faucibus eloquia tua super mel
ori meo. Tua lex neq; de deo sapit: neq; de celestibus
neq; terrena satis intelligit: q̄ putat superis cura non
esse. Magna olim & florida in Alexandria philoso-
phorum schola fuit & multi per Suriam et Asiam ui-
ri doctissimi claruerunt: quorū nomina ad nos usq;

peruenerunt. At postq̄ lex Machumetea cursum ha-
buit paucissimi nominant̄ qui nature archana p̄scrui-
tati excellentes euaserint: quia nō prestat paruulis sa-
pientiam tuus propheta aut tua lex cuius fundamen-
tum uoluptas est & tutela gladius. Inter nos uero li-
beralium artium studia admodū florent: legitur pur-
blice philosophia: auditur in scholis theologia: nullū
doctrine genus pretermittit̄: gymnasia litterarū in
pluribus Italie ciuitatibus clarissima reperiunt̄: nec
trāsAlpes in Hispania in Gallia in Germania in Bri-
tania collegia desunt uirorum excellentium: qui sapi-
entiam prestant paruulis. Est enim ingens Christia-
norum cura ut indocti erudiātur & ueritatem intel-
ligant in nostra lege: que nunq̄ mentita est diuinit̄
comprehensa: ac legifer tuus nō modo mentiū sed le-
uiter: sed indocte: sed imprudenter: sed insipide men-
tiū & sibi ipsi sepe contrarius est: quemadmodū sue
legis inspector plane intelliget: innumerabiles sunt
eius ineptie & aniles fabule & pueriles nuge: de qui-
bus libet hoc loco pauca referre que de ceteris iudi-
cium prebeant. Exponēs Machumetes capitulū Al-
corani quod dicit filioꝝ Israel in hanc sententiā lo-
quit̄: Sit laus ei qui seruū suū ab oratorio qđ est hel-
carata ipsa est domus mesche usq; in oratoriū sancte
domus Hierusalē nocte una transtulit circa quā bñ
diximus deū. O uos hoīes audite & intelligite cum
abii a uobis uenit ad me Gabriel sero post psalmo-
diā uespertinā que ultima est & ait: O Machumetes
iubet deus ut se adeas: cui respondi: & ubi eum adeā
& ait Gabriel ubi ipse est: & iumentū illico adducit
magnitudine inter asinū & mulū elberahū uocāt hu

mane uocis capacem: & una nō amplius hora intere
 gi annoꝝ quinquaginta miliū & ait Gabriel: ascen/
 de animal & ito ad sanctā domū: ascendere uolentē
 fugiebat iumentū & iussū est stare quia Machu/
 metes ascensurus esset: nunq̄ accersitus est inquit. &
 respondente Gabriele accersitū esse: nō sinam addi/
 dit nisi pro me deū rogaret. obtuli preces deo meo p
 iumēto qđ me incedente suauī gressu incessit ponēs
 unguā pedis anterioris in orizonte sui uisus & mi/
 nori spacio q̄ ictus implet oculi ad sanctā domum
 perueni: comes aderat Gabriel qui duxit me ad ter/
 ram sanctam domū in Hierusalem & uicinā rupem
 dixitq; descende qm̄ ex rupe ad celum ascēdes & col
 ligato illic iumēto portauit me humeris suis in celū.
 & cū applicuissēmus ad celum mundi & ad portam
 eius pulsauit Gabriel & quesitū est quis esset: & re/
 spondit Gabriel ego sum: & iteꝝ querenti quis te/
 cum adest. respondit Machumetes: & subdidit iani
 tor: nunqđ uocatus: & ait Gabriel: uocatus. & apta
 est porta & uidi angelos & bis genu flectens orauī
 pro eis. Et accepit me rursus Gabriel & uexit ad se
 cundum celum & fuit distantia inter celū & celum
 q̄tum est inter quingentoꝝ annoꝝ: et sicut in primo
 celo ita in hoc celo pulsatū extitit: & rursus pari so/
 lennitate ad septimū usq; celum procedit equam cer
 lorum distantiam ponens: et ait in septimo celo ui/
 disse se angeloꝝ populū longidineꝝ angeli cuiusq;
 instar mundi fuisse et aliquorum mille uicibus ex/
 tensiorem et inter eos unum inuenisse cui septies cen/
 tena mille milia essent capita: et in quolibet capi/
 te totidem ora: et in quolibet ore lingue totidem:

que septingenis mille milibus ideomatibus laudabant deum. & rursus alterum angelum ostendisse quod fletet & quesuisset causam fletus: & cum ille dixisset: culpas esse orauit pro eo: & tunc commendabat me Gabriel alii angelo & ille alii donec fui in conspectu dei & tribunali eius adhesi tetigitque me de manu sua deus inter humeros & frigiditas manus eius peruenit usque ad medullas dorsi mei. His nugis atque deliramentis implet Machumetes aures populi. Sed audiamus alteram fabulam in libro cui titulus est de doctrina Machumetis: Duo angeli nominantur Arathes & Narathes: quos ille asserit iussu dei in terram descendisse: ut genus humanum regerent atque instruerent tribus mandatis acceptis: Primum ne quem occiderent. Alterum ne quid iniuste decernerent. Tertium ne uinum biberent. Cum aliquandiu rexissent & iam ex toto orbe ad eos iudicia deuoluerentur: mulier quedam decenti forma & omnium pulcherrima: aduersus maritum suum causam habens iudicium ab eis petiit atque ut fauentes haberet iudices ut apud se prandium habeant multis precibus inuitat: non abnuunt angeli: paratur splendidum conuiuium: epulas & pocula mulier ipsa ministrat: apponuntur fercula multiplicia: & cum his uinum: quod cum angeli recusarent instante sepius muliere & multas obuiante blanditias tandem biberunt & inebriati uino in hospitium incaluerunt eiusque cubitum postularunt. Spondet mulier ea conditione ut alter eorum ei ascensum in celum ostenderet alter descensum: placet conditio illa: ut iter didicit mox ascendit in celum relictis atque irrisis angelis quam deus recognitam inter sidera collocauit: cui Lu

cifer est nomen: angeli ad iudicium euocati cathenis
 ferreis in puteo profundissimo religati sunt usq; in
 diem iudicii permansuri: cū elegissent in hac potius
 uita q̄ in altera plecti. Hec est sapiētia Machumētis
 quā docet paruulos: hec eius theologia: hec doctrina
 diuinitus reuelata: Mira hominis audacia: ne dica-
 mus stultitia; seu dementiā: quot sunt in his fabulis
 deridenda somnia: nō obiurgamus iumēti uerba q̄n
 & asinam sacre littere loquitā produnt & gentiles
 bouem. Sed quid est q̄ una hora iter quinquaginta
 milium annoꝝ pergitur: metue hec & diligenter co-
 gita an corpori nondum glorificato id possit accide-
 re: quo iuit: ubi fuit: quid circuiuit: non adhuc celum
 ascenderat: quibus in locis tantū spaciū peragrauit:
 nec iumentū eum tulit: quis tulit eū: unde uenit: quō
 uenit: nil horum dixit. quid peccauerat iumētum ut
 precibus egeret cui non est lex alia nisi nature & illi
 paret: quid hostiarius in celo collocatus rogamine
 Machumētis egebat: an nō satis felix erat: fortasse
 altius cupiebat ascendere tanq̄ non sit illic perfecta
 hominū beatitudo & regnet adhuc ambitio. Distan-
 tiam celoꝝ ostendit & sperarū quanta sit crassitudo
 demonstrat quingentoꝝ annoꝝ. Iter ex celo in celū
 ponit & parere omniū spissitudinem: quid hoc: quis
 credat gentilium fabulis: simile somnum est: aiunt il-
 li Dionysiodoꝝ quendam Geometrie scientie nobi-
 lem in patria senectem diem obuisse: propinquos fu-
 nus eius duxisse ad quos pertinebat hereditas: hos
 consecutis diebus cū iusta peragerent inuenisse in se-
 pulchro eius epistolā Dionysidori noīe ad superos
 scriptā que diceret eum a sepulchro ad infimā perue-

nisse terram: effecq; illucuscq; quadraginta millia¹ stadiorū: nec defuerunt Geometre: ut Plinius ait: qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarū orbe missam quo deorsum a summo longissimū esset spacium: & ibidem pile medium ex quo confecta computatio est: que circuitum terre id est totius pile ambitum ducēta quinquagintaquinq; milia stadiorum pronunciauit: sed armonica ratio que cogit rerum naturam sibi ipsum congruere eodem Plinio teste. Addit huic mensure stadiorum septem milia. Heratostenes huiuscemodi rerum solertissimus indagator uniuersum terre ambitum ducentoy quinquagintaduorum milium stadiorum prodidit. Hipparchus stadiorum paulominus uigintiquinq; milia adiecit. Reperiuntur & aliorum sententie admodū dissonae: neq; in hanc usq; diem mortali cuipiā satis exploratam credimus terre mensuram: cuius neq; Septentrionem neq; meridiez uersus cogniti fines sunt. At tuus legifer maiora concepit animo qui tanq; celum ascēderit quingentoy annorum itinere distare celum a celo prodidit: quoniam tanta esset crassitudo sperarū. Hoc idem asserit Rabi Moyses Hebreus genere philosophus: qui apud philosophos Egyptios claruit. At philosophi quos nostri probant nō ita sentiūt: nec Ptolomeus alexandrinus astronomorum facile princeps de crassitudine lunaris spere cū tua lege cōcordat: in qua iter annoy sexagintanouē & aliquoy mensium atq; dierum posuit milib⁹ passuū uigintiquinq; seu stadiis ducentis pro qualibet die computatis. Aliū uero astronomi qui hec diligenter indagauerūt sperā solis plus q̄ sexcentis uicibus

44

superare lunarem tradiderunt: rursusq; Martis speram: quæuis sole altior est & longe maiore habet ambitum: spissitudinem tñ multis uicibus superari. Improbum humane mētis ausum uerū ita subtili argumentatione comprehensum: ut pudeat aliquos non credere: plurimi hec incerta respuunt: tue legillatori fortasse credendum fuerit: nō quia illuc angelo bono deferente conscenderit: sed quia cum peruerso ceciderit. Quod si hac de causa fidē expedit: credimus: alioquin cum sacra scriptura dicimus celū sursum & terram deorsum & cōr regis inscrutabile est. Sed alia percurramus: angelos se uidisse affirmat: eosdemq; corporeos. Si mundo maiores angeli sunt necessarium est aliquā eorum partem extra mundum esse. at philosophi mundi circumflexu oīa contineri dicunt neq; quicq; exterius: tuus legifer quando aliquid solito plus adbibit: sopori deditus: quicquid somniauit pro uero retulit & omnia sibi licere putauit: quo errore & angelos corporeos & peccare & egerē uenia & se rogasse pro eis dixit. Simili somnolentia tactū se super humeros affirmauit manu dei: cui⁹ gelu usq; ad dorsi medullas penetrauerit: que omnia superius confutata sunt. Quis illud patienter audiat q; angeli dei uino inebriati: specie mulieris decepti: concubitū eius appetierint: que iter in celum edocta ad conspectum magni dei peruenit & honorifice accepta: inter astra locum obtinuerit: angeli penas dederint: atque idcirco uinum homini interdictum quod tanti mali causa fuerit. Commemorat hec tuus Legifer: & tanquam ex penu dei recepta hominibus inculcat. Vide quā graūiter: q; uere: q; perite loquuntur

poetarum figmenta que pueris legunt. Inter archa
na legis inserit: pueri nostri nō sine risu audiūt cum
rapte in celū femine referunt & in astra cōmutate: q̄
maior & minor uisa uocant. Pigri circa Sarraca poe
te lucentes. Credimus pro tua sapientia te iam parui
facere atq; contemnere tue legis figmenta: sed mira/
ris uehemēter q̄ indies aliqui relicto dogmate xp̄ia
no ad tuum migrant & afferentes iniquā legem no
stram: amplexi tuam circumcidunt & tuis iniiciant
sacris: & qui trinitatē predicabant nunc detestantur
& qui xp̄m cruci affixū colebant & laudabant nunc
derident. Sunt qui hoc agunt nō dubitamus: sed qui
nam hoīes sane aut libidinis serui aut ambitionis &
quib⁹ nullus erat locus in nostra lege spreti a nobis
& eieci tanq̄ uilia & inutilia mancipia ad te transu
uerunt: nec tñ illos inextinguibilis conscientie uer/
mis rodere cessat: q̄ si possēs eorū introspicere cor/
da intelligeres proculdubio eos aut uite future spem
nullā habere aut admodū esse anxios: quia fontem
aque uiue reliquerūt xp̄m Iesum & nesciunt quo pa
cto redeant: maius suum peccatū existimantes q̄ dei
misericordiā. Sed quid miraris si ad opes cōsequen
das ad uoluptates exhauriendas nōnulli tue legi sese
subiiciunt: nō est hoc nouum nec dignū admiratōne
idem quoq; & Sarraceni faciunt qui sepe ad nos mi
grāt. Illud est mirabile: illud stupendū: illud magno/
pere celebrādū: quod tot milia philosophorū xp̄iano
insignita noīe sub tuo imperio degunt grauiā tribu
ta pendunt: nunc liberis priuant: nunc coniugib⁹ op
primunt durissima seruitute lacerant: uexant mille
modis: nec tñ Christiane legi nō renūciāt. q̄ si tuā

45
acciperent mitius ferrent imperiū: fierēt liberi hono-
res & opes sperare possent: sed malunt tolerare serui-
tutis iugū & in squalore ac miseria uiuere: q̄ xpm ne-
gare. Hoc stupendū est & diuinum opus: & quod te-
precipue mouere debet: nō q̄ pauci a nostra lege ab-
errēt: sed q̄ tam multi in ea perseverēt: & q̄ tanta sit
uel in aduersis constātia: miraculum est: facit hoc bo-
nitas legis & securitas eterne uite: quā nemo sapiens
presenti uite postposuit. Quid tu hic dicas: quid con-
trahiscere aut mutare poteris: uera est xpiana lex ex
utero recepta Mosayce: ex prophetis: ex diuinis ora-
culis deus auctor eius est: filius dei eam tradidit: ex
ore dei manifestata est: pura est & nitida & imacula-
ta et sancta pfecta ex omni parte nullam habet rugā
nusq̄ deficit: nusq̄ cladicat: in ea que querit inuenit: q̄
petit accipit & pulsanti aperiet. Ipsa est fons clemen-
tie: iustitie culmen: pietatis speculum mansuetudinis
& misericordie plena: pro ea martyres innumerabi-
les sunt occisi: senes: iuuenes: pueri: matrone: uirgines
uidue: innupte puelle: crudelia carnificū nō expauere
tormenta: scientes beatos esse mortuos qui moriunt̄
in dño. Preterimus signa & prodigia q̄ certitudinē
xpiane legis ostendant: quis uiros cōmemorare que-
at ex xpiano genere diuini & humani iuris excellen-
tissimos pfectores uera mundi lumina: scientie fon-
tes: qui usq̄ ad mortē in fide xpi perseverātes precla-
ra uolumina ediderūt: que tanq̄ sidera quedā doctri-
ne humanas mentes illustant: & q̄ nam ullo in loco
lex est que altey habeat Augustinū: altey Hierony-
mū: altey Ambrosiū: altey Gregoriū: Et ne prete-
reamus Grecos: que religio uirū unq̄ habuit q̄ Ori-

geni comparari posset: quāuis hic in plerisq; locis er-
rauit. quis Ioanni Crisostimo exequat. quis magno
Basilio: quis Cirillo: quis Eusebio: quis Gregorio
Nazanzeno. nō sufficit dies si numerare p̄gimus il-
lustres nre legis doctores siue uiuos siue mortuos:
quāuis nō sint mortui sed nunc maxime uiuunt: &
tanq̄ stelle in firmamēto lucent: qui fidē sacratissime
trinitatis elucidarūt. Quid dicemus de religiosis do-
mib⁹ in quibus angelica ducit̄ uita & pro peccatori-
bus assidue effundunt̄ preces dño: nec unq̄ cessant di-
uine laudes ac psalmodie. Bñdictus nursiensis apud
nos multoꝝ monachorum doctor & pater extitit.
apud Grecos magnus Basilius. Secuti sunt Bernar-
dus abbas clare uallis: & Bruno qui Cartusiā insti-
tuit. Quotidie sanctoꝝ uiuorum apud nos auget̄ nu-
merus: edificant̄ monasteria & sancta renouant̄ in-
stituta quos fructus edidit Seraphicus. Franciscus
eximius paupertatis amator in umbria q̄ pars est Ita-
lie natus: quot eum discipuli secuti sunt: quot sub ei⁹
regula uiri sanctissimi floruerunt. Antonius Pataui
iacet miraculis clarus. Bernardinus Senēsis in Aq̄la
quē nostra etas quasi alter Paulum predicantē au-
diuit. Nicolai Iiritani extant opera q̄ oēs admirant̄:
Dñicus in extremis Hispanie natus oris quasi alius
uesp̄ emicuit: que nouū quendā sanctū & nitidū ui-
uendi morē suis auditoribus tradidit: & predicatorū
instituta regula uniuersuz illustrauit orbē. Multi ex
discipulis eius clarissimi euaserunt. sed precipua est
magni Alberti fama: qui nullū doctrine gen⁹ igno-
rasse creditus est: nec minor eo Thomas aquinas fu-
it in lris & si maior extitit in sanctitate. Claruit &

46
meo seculo sub eadem regula Vincentius Hispanus
quē noster antecessor inter sanctos xpi confessores
rettulit. Et in ordine diui Augustini Nicolaus tolē-
tinas paulo ante inter celestia relatus sanctorū agmi-
na: Noua indies prole florescit nra religio: q̄ si non
desunt peccatores diuinā prouocantes maiestātē. nō
desunt etiam consiliatores uiri sancti deo accepti &
uirgines imaculate precib⁹ assiduīs diuinā iram auer-
tentes: nec timemus ruinā tantis adiuti patrociniis.
Tu ergo princeps nobilis qui nō es ratōnis incapax
neq; ingenii obtusi: collige q̄ diximus & conserua in
mēte tua & cōsule tibi & tue genti & noli esse incre-
dulus sed fidelis: relinque tenebras & lucē sequere: in-
telligis quo pede claudicat tua lex & quātis scatet er-
roribus: & q̄ procul a ueritate recedit: & q̄ nō est in
ea salus: noue & antique legis inimica. Intelligis q̄
solida est euangelica doctrina: q̄ uera: q̄ sancta: quaz
munda & imaculata: & q̄ ea tm̄ iter in celum ostē-
dit & nō alia. Intelligis si uerba nostra memoria ter-
nes: q̄ trinitas in unitate & unitas in trinitate colen-
da est: neq; altera contradicit alteri. Intelligis quonā-
mō pater sibi filiū equalem genuit: & quō a patre &
filio sanct⁹ procedit spūs: qui est caritas & amor: &
simul colendus est & deus est: & q̄ filius pro nra sa-
lute incarnat⁹ est: mortē tulit & spoliato inferno ter-
tia die resurgens: quadraginta dieb⁹ cū discipulis cō-
uersatus ascendit in celū: sedetq; ad dexteraz patris:
uentur⁹ in fine seculi iudicare uiuos et mortuos: quo
facto mali ppetuo penā ignis subibunt: boni eternā
beatitudinem consequent: nō in carnalib⁹ desiderijs
aut in pudicitijs: nō in cubilib⁹ sed in dulcedine mē-

tis & in caritate xpi que superat oem sensum. Ante
oia uero monstratum est non posse te assequi inter xpia
nos gloriam & potentatum que uideris optare: maxi
me apud Europeos & occidentales populos du tua
in secta pseueraris. Qd si uelles xpianis imitari sa
cris magna tibi spem fecimus & potentie & glorie.
Memento igit uerborum nostrorum: & accipe fidele co
siliium: sume baptismum xpi & lauacrum spu sancti: am
plexere sacrosanctum euangelium & illi te totum comit
tesic tua animam lucrifacies: sic Turcorum populo bene
cousules: sic tue cogitationes adimpleri poterunt: sic tuum
nomen in secula celebrabit: sic te ois Grecia: ois Ita
lia: ois Europa demirabit: sic Latine te lres: sic Grece
sic Hebraice: sic Arabice: sic oes barbare celebrabunt:
sic nulla etas de tuis laudibus contumescet: sic pacis
auctor & fundator quietis appellaberis: sic te Turki
animarum suarum repertorem & xpiani sue uite conser
uatorum uocabunt: Siri: Egyptii: Libyci: Arabes: &
quecunq; sunt alie gentes extra xpi caulas aut his au
ditis tua uia sequentur: aut tuis & xpianis armis par
uo negocio domabunt: & si uoluerint in nostra lege
te socium habere experientur dominum in sua: nos te iuuabi
mus: & oium eorum assistente diuina gratia legitimum
principem constituemus. Hec sunt que tibi cum baptismo
premia promittuntur: his te bonis diuina pietas pcul
dubio cumulabit obsequentem euangelio: Qd si respu
eris consilia nostra: peribit tanquam fumus gloria
tua: & tu more hominum reuersus in cinerem totus mor
rieris. Christus regnabit in eternum: cui est honor &
gloria in seculorum secula. Amen.

**Incipit Epistola Morbisani magni Turci
missa ad Pium papam secundum**

m Orbisanus Hebrei & Gesii cum suis fratribus
 Cerabi Eiusbait Imperatoris organi collater
 ales pugilles in partibus Achere magno sacerdoti
 Romanoꝝ iuxta merita dilecto. Nuper auribus no
 stris intonuit q̄ in partibꝰ Italie ad preces & postu
 lationem populi Venetiarum in basilicis uestris pu
 blice facitis diuulgari q̄ quicūq; sumpserit arma cō
 tra nos & nostros suoꝝ in hoc seculo remissionem
 peccatoꝝ eisq; beatam uitam promittitis in futuro:
 cuius rei ueritatem occulta fide decernimus per ad
 uentū quorundā peditū cruciferoꝝ qui nuper in Ve
 netoꝝ nauigio transfretarūt: ppter qđ ammirari co
 gimur uehementer: quia dato q̄ a summo tonante
 uobis esset data potestas absoluēdi animas & ligan
 di: tamen adhuc maturius procedere deberetis: neq;
 Christianos maxime Italicos crucis caractere insi
 gnitos inducere super nos: cum secūdū q̄ partes anti
 te dixerūt nobis populus noster Turcorum inno
 cens fuerit mortis & iniurie Christi uestri: & cū ter
 ra & loca ubi sanctuaria uestra sunt minime possit
 deant per nos: imo populos iudeoꝝ exosos semper
 habuimus & habemus: quia prout in historiis anti
 quis & cronicis nostris audiuius ipsi pditorie &
 per inuidiam eundem Christū uestrum prophetam
 Hierosolymis tradiderūt presidī Romanoꝝ: quem
 in crucis patibulo mōri fecerunt. Ac insuper ammi
 rari & dolere compellimur: q̄ surgunt Italici contra
 nos cum latens amor nos incitet ad dilectionē ipso

rum: eo q̄ ipsi & ipsorum magna & parētes a Troi-
anorum sanguine processerunt: quorum auctorem
fuisse scimus ueraciter Anthenorem & Eneā de san-
guine Priami procreatos: in cuius locum ducturi su-
mus imperium in partibus Europe secundum repro-
missiones a diis nostris: quas patres nostri habuisse
noscentur: & Troiam magnā intendimus restaura-
re & ulcisci sanguinem Hectoris ac Hilonis ruinam
nobis Grecorum Imperium subiugando & iniuriis
deę nostre Palladis factis eosdē punire in transgres-
sorum heredes. Insuper intendimus Cretam & alias
marinas insulas quas Venetorum populus antedi-
ctus extorsit a nobis Imperio repromisso totaliter
uendicare easq̄ nostre subiacere iurisdictioni. Idcir-
co prudentiam uestram attente requirimus & roga-
mus quatenus epigramatibus uestris per terras Italie
missis ad instantiam supradicti populi Venetorum
silentiū imponatis non prouocantes contra nos am-
plius sub pietatis specie populum Christianum: cum
erga nos & ipsum nullam guerram propter crudeli-
tatis differentiam habeamus. Cum enim nihil nobis
referat si ipsum colitis Christum: quia & nos ipsum
reputamus fuisse prophetam. Neq̄ enim ex lege ipsi
us prout audiuius: potestis aliquem ad crudelitatem
compellere. Si autem lis aliqua uel discordia orta est
inter nos & populum Venetorum: hoc accidit: quia
ipsi indebite nullō iustitie muniti colore sub cesaris
nomine uel alterius monarche: cui ex lege aliqua tem-
poralia sint promissa: sed sua superbia ac temeritate
iam dudum quasdam marinas insulas & alia loca q̄
nostro: ut supradiximus: sunt repromissa impio cru-

48
deli tyrannide subiugarunt. que tollerare non possu-
mus cum futurum tempus nostre repromissionis in-
stat: propter que & alia potestis merito ab inceptis
desistere: & specialiter cum audiuerimus ipsum po-
pulum Venetorum fore alienū a uita & moribus ro-
manorum: quia nec secum legibus uiuunt: nec mori-
bus coutuntur: sed se solos estimant cunctis circum-
stantibus populis meliores: quorum insaniam super-
biamq; deorum nostrorū & summi Louis auxilio ad
extremū deducemus: alioquin si uestra prudentia nō
desistat ampliare curabimus uires nostras super eo
diuini Imperatoris organi auxilio & aliorum orien-
talium regum & principū qui simulant se hodie dor-
mire: quorum muniti presidio trahemus a finib9 ter-
re armatorū acies copiosas: per quas nō solum cōtra
uestros pedites cruciferos resistemus: uerumq; si cō-
tra nos Romam ac Germanicam & Gallicam mili-
tiam prouocetis intendimus hostiliter obuiare: ac de-
mum fauente Mercurio per mare Ponticū & Dal-
maciam cum innumerabili nostro nauigio heuriflatis
bus perductu intendimus transire & Septentriona-
lem plagam presertim Croaciam & Dalmatiam ui-
sitare. Datum anno Machumeti septingentesimo
quadragesimoquinto in introitu mensis Hasten.

Registrum.

A. b. c. quaterni. d. e. f. g. triterni.

Inc 1180

